

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів**

Ю. Є. ПЕТРУНЯ, В. Ю. ПЕТРУНЯ, Н. С. КОВТУН

**ЕКОНОМІКА: БАЗОВИЙ КУРС
(ДЛЯ УПРАВЛІНЦІВ)**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Практикум

**Дніпро
2026**

УДК 330.101

*Рекомендовано до друку вченою радою
Університету митної справи та фінансів
(протокол № 7 від 26.01.2026 р.)*

Рецензенти:

Задоя А. О., доктор економічних наук, професор, Університет імені Альфреда Нобеля;

Івашина О. Ф., доктор економічних наук, професор, Університет митної справи та фінансів

Петруня Ю. Є., Петруня В. Ю., Ковтун Н. С. Економіка: базовий курс (для управлінців) : навчальний посібник: практикум. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2026. 99 с.

В авторській редакції

Навчальний посібник містить групи завдань до кожної теми навчальної дисципліни “Економіка: базовий курс (для управлінців)” : завдання на правильне визначення термінів і понять, тестові завдання, кейси та задачі.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти, які вивчають дисципліну “Економіка: базовий курс (для управлінців)”, для самостійної роботи і контролю знань, а також для проведення практичних занять у студентських групах.

ISBN 978-966-328-255-8

© Ю. Є. Петруня, В. Ю. Петруня, Н. С. Ковтун, 2026
© Університет митної справи та фінансів, 2026

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Економічна теорія: предмет, методи пізнання, використання	5
Тема 2. Потреби, ресурси, виробничі можливості	11
Тема 3. Поділ праці, товарне виробництво, гроші	18
Тема 4. Власність та її економічна роль	24
Тема 5. Змішана економіка	29
Тема 6. Попит	36
Тема 7. Пропозиція	43
Тема 8. Ринок та механізм досягнення рівноваги	50
Тема 9. Підприємництво	56
Тема 10. Конкуренція	62
Тема 11. Доходи	68
Тема 12. Підприємства	74
Тема 13. Державне регулювання економіки	81
Тема 14. Міжнародні економічні зв'язки	88
Тема 15. Міжнародні розрахунки	94

ВСТУП

“Економіка: базовий курс (для управлінців)” є фундаментальним курсом, з якого, власне кажучи, починається вивчення економічних наук у вищих навчальних закладах, зокрема в межах спеціальності “Менеджмент”.

Ця навчальна дисципліна має фактично закласти фундамент економічних знань сьогодні студента, здобувача вищої освіти, а завтра – спеціаліста-управлінця. Лекції, підручники та навчальні посібники, практичні заняття виконують роль ключових інструментів оволодіння економічними знаннями. Проте умови діяльності людей, рівень її успішності значною мірою залежать від їх здатності до самостійного навчання, до самоосвіти.

Запропонований навчальний посібник являє собою практикум, який дозволяє поєднати самостійну роботу здобувача вищої освіти з роботою на лекціях і практичних заняттях, тобто задовольняє вимогам комплексного засвоєння курсу та оволодіння навичками прийняття правильних економіко-управлінських рішень у конкретних ситуаціях.

Водночас матеріал посібника може бути використано для проведення практичних занять в академічних групах, оскільки дає змогу синтезувати теоретичні знання з практичними навичками, отже сприяє поглибленому вивченню матеріалу курсу в цілому.

В навчальному посібнику відображено 15 тем, які структуровано за трьома змістовими модулями.

У межах кожної теми міститься три розділи:

- 1) терміни та поняття;
- 2) тести;
- 3) задачі (кейси).

Здобувачі вищої освіти мають знайти відповідності між економічними категоріями та переліком їх визначень; обрати правильну відповідь на тестові питання; розв'язати задачі, проаналізувати кейси та виконати інші практичні завдання.

Навчальний посібник рекомендується для використання насамперед здобувачами вищої освіти, які навчаються за спеціальністю “Менеджмент” та іншими спеціальностями, в освітні програми яких включено економічні дисципліни.

Також посібник може бути корисним викладачам відповідних дисциплін для проведення практичних занять та здійснення контролю знань здобувачів вищої освіти.

ТЕМА 1

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ: ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ ПІЗНАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Абстрактно-логічне поняття, що відображає певні економічні відносини.
2. Стійкий, сутнісний, типовий зв'язок, який існує між певними економічними явищами.
3. Інструмент або спосіб пізнання явищ та процесів економічного життя.
4. Відсторонення в дослідженні економічних явищ від другорядного та зосередження на головному.
5. Вивчення проблем ефективного використання обмежених економічних ресурсів для найкращого задоволення суспільних потреб у товарах та послугах.
6. Пояснення та обґрунтування сутності економічних процесів та явищ.
7. Рух думки від часткових до загальних висновків.

Терміни і поняття:

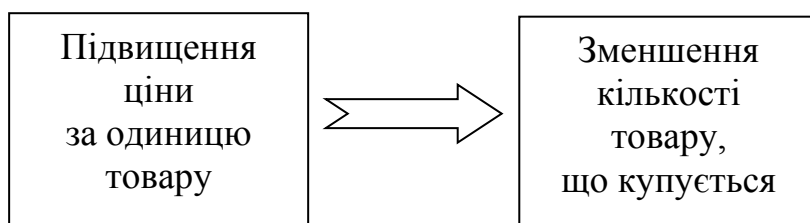
- а) предмет економічної теорії;*
- б) індукція;*
- в) економічний закон;*
- г) метод;*
- д) економічна категорія;*
- е) абстрагування;*
- ж) пізнавальна функція економічної теорії.*

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Яке з визначень точніше передає суть предмета економічної теорії:
- а) це наука про суспільство на різних стадіях його економічного розвитку;
 - б) це наука про відносини в суспільстві з приводу раціонального використання обмежених ресурсів;
 - в) це наука про управління підприємствами для досягнення максимального прибутку;
 - г) це наука про вибір ефективної державної політики для розв'язання актуальних соціальних проблем?

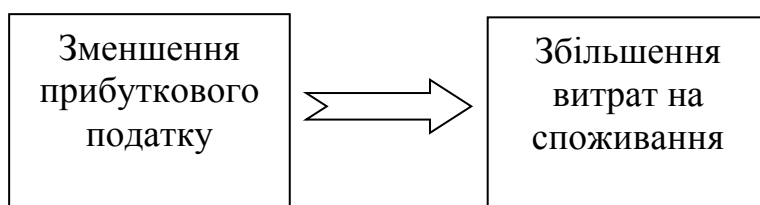
2. Визначте чинники, значення яких мають залишатися незмінними ("інші незмінні умови") для фактичної дії такої економічної закономірності:

- а) доходи, податки, ціни на інші товари;
- б) доходи, податки;
- в) пенсії, податки, ціни на інші товари;
- г) податки, ціни на інші товари.

(Підказка: дохід – обсяг грошових надходжень за певний період часу; податки – обов'язкові платежі домогосподарств і організацій до державного або місцевого бюджету).

3. Визначте чинники, значення яких мають залишатися незмінними ("інші незмінні умови") для дії такої економічної закономірності:

- а) процент за депозитними вкладками в банках, заробітна плата, ціни на нафту;
- б) заробітна плата, ціни на мінеральну сировину;
- в) заробітна плата, тарифи на комунальні послуги;
- г) заробітна плата, процент за депозитними вкладками в комерційних банках.

(Підказка: прибутковий податок – податок на доходи фізичних осіб).

4. Правильно визначені економічні закони:

- а) установлюють дуже приблизний хід економічних подій;
- б) установлюють найвірогідніший хід економічних подій;
- в) установлюють єдино можливий хід економічних подій;
- г) не характеризують можливий розвиток економічних подій.

5. Що означає наявність ірраціонального компонента в економічній поведінці людей:

- а) невідповідність дій людей їх економічним інтересам;
- б) прагнення менеджерів знайти абсолютно оригінальні шляхи підвищення раціональності економічної діяльності;
- в) нездатність досягти певного рівня економічної ефективності в різних видах діяльності;
- г) правильна відповідь не вказана?

6. До особливостей економічних законів не належить:

- а) менша строгість і точність;
- б) установлюють найвірогідніший характер зв'язків;
- в) велика історична рухливість (змінність);
- г) нетиповість установлюваного зв'язку.

7. Економічні закони відрізняються від законів природи тим, що економічні закони:

- а) об'єктивні;
- б) суб'єктивні;
- в) діють лише в людському суспільстві;
- г) не можуть мати формалізованого виразу;
- д) правильна відповідь не вказана.

8. До основних економічних цілей суспільства не належить:

- а) досягнення економічного зростання;
- б) досягнення стабільного рівня цін;
- в) забезпечення зайнятості;
- г) підвищення рентабельності діяльності окремих підприємств;
- д) досягнення сприятливого зовнішньоторговельного балансу.

9. Якщо розглядати історію економічної думки, то неможливо обійти увагою такі школи (напрями), як:

- а) класична політекономія;
- б) фізіократія;

- в) меркантилізм;
- г) неокласика;
- д) монетаризм;
- е) кейнсіанство.

Побудуйте їх перелік (набір букв), дотримуючись правильної історичної послідовності.

10. Економічна політика – це:

- а) заходи, спрямовані на вирішення економічних проблем;
- б) конкуренція різних економічних ідей;
- в) здатності до управління економічними процесами;
- г) здатності приймати найкращі управлінські рішення;
- д) повсякденна робота менеджерів як в комерційному, так і в державному секторі економіки.

11. Хто є автором роботи “Дослідження про природу та причини багатства народів”:

- а) Дж. М. Кейнс;
- б) А. Сміт;
- в) Д. Рікардо;
- г) К. Маркс?

12. Мікрорівнем економічної теорії є вивчення економічної діяльності:

- а) держави;
- б) регіону;
- в) підприємств;
- г) підприємств і домашніх господарств;
- д) підприємств, домашніх господарств, окремих галузей.

13. До основних економічних цілей суспільства не відноситься:

- а) досягнення економічного зростання;
- б) досягнення стабільного рівня цін;
- в) забезпечення зайнятості;
- г) підвищення рентабельності діяльності окремих підприємств;
- д) правильної відповіді немає.

14. Представники якого напрямку в економічній науці вважали торгівлю джерелом багатства нації:

- а) фізіократії;
- б) меркантилізму;
- в) класичної політекономії;
- г) кейнсіанства?

15. Представниками класичної економічної науки є:

- а) А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. Ст. Мілль;
- б) А. Монкретьєн, Т. Ман, А. Сміт;
- в) А. Сміт, К. Маркс, Дж. М. Кейнс;
- г) Дж. М. Кейнс, П. Самуельсон, М. Туган-Барановський.

16. Нормативні економічні погляди дають відповідь на такі запитання:

- а) як має бути;
- б) що відповідає правовим нормам;
- в) як нормувати економічні процеси;
- г) як є.

17. Кого частіше за все називають “батьком” економічної науки:

- а) Арістотеля;
- б) А. Сміта;
- в) Д. Рікардо;
- г) Ф. Кене;
- д) А. Маршалла?

18. Позитивні економічні погляди дають відповідь на запитання:

- а) як має бути;
- б) що потрібно зробити;
- в) як зробити найкраще;
- г) як є.

19. Який термін ключовий у формулюванні предмета економічної теорії:

- а) ефективність;
- б) точність;
- в) максимальність;
- г) екстенсивність;
- д) спрямованість?

20. Макрорівнем економічної теорії є вивчення економічної діяльності:

- а) світового співтовариства;
- б) держави;
- в) усіх підприємств;
- г) державних підприємств і домашніх господарств;
- д) підприємств, домашніх господарств, окремих галузей.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

На прикладі певного економічного закону (обирається студентами самостійно) проаналізуйте дію принципу «за інших рівних умов».

Яке це може мати значення для управління?

Задача 2

Як відомо, економічні закони мають таку дуже важливу особливість як «менша строгість та точність».

Це, скоріше за все, створює певні проблеми для людей, які займаються управлінською діяльністю.

Завдання:

В чому можуть полягати ці проблеми?

Яке це може мати значення для прийняття управлінських рішень та постановки певних завдань на рівні окремих підприємств, які здійснюють ринкову діяльність?

Наведіть приклади використання економічних законів на рівні менеджерів підприємств.

Задача 3

Управлінці можуть мати різні погляди щодо шляхів та способів вирішення тих чи інших економічних проблем.

При прийнятті законів, пов'язаних з економікою, в парламенті України ми також можемо спостерігати виявлення різних поглядів на вирішення тих чи інших економічних проблем.

Завдання:

Чому виникають ситуації, коли люди, які відповідають за управління певними процесами, мають різні погляди?

Як ви оцінюєте факт наявності таких суперечностей? Це «добре», «погано» чи у вас нейтральне ставлення?

Що може бути причинами наявності різних точок зору та управлінських підходів?

Задача 4

Управлінська діяльність реалізується на різних рівнях економічної системи.

На рівні окремих підприємств – це, як правило, менеджмент певних бізнес-процесів.

На рівні держави – це відповідна регуляторна діяльність державних інститутів та управлінців.

На рівні окремих територіальних утворень – це системи комунального (муніципального) управління.

Завдання:

Як ви вважаєте, чи існують якісь загальні принципи здійснення управління, тобто однакові для будь-якого рівня?

Чи можна назвати існування певних вимог до результатів управління, які є спільними для всіх рівнів?

В чому може полягати ефективність управлінської діяльності на її різних рівнях?

ТЕМА 2 ПОТРЕБИ, РЕСУРСИ, ВИРОБНИЧІ МОЖЛИВОСТІ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Відчуття нестачі чогось, дискомфорту або незадоволення людини, з якого вона прагне вийти.
2. Потреби, що здобуваються в ході життєдіяльності людини.
3. Співвідношення між певним результатом та витратами, пов'язаними з його досягненням.
4. Елементи, необхідні для процесу виробництва.
5. Множина точок, що відповідають максимально можливим обсягам випуску продукції за умов повного використання ресурсів.
6. Сукупність матеріально-технічних засобів, що використовуються у процесі виробництва.
7. Потреби, задоволення яких забезпечує відтворення самої людини.
8. Класифікація потреб, яка передбачає певну послідовність пріоритетів людей у їх задоволенні.

Терміни і поняття:

- а) потреба;
- б) капітал;
- в) кінцеві потреби;
- г) ефективність;
- д) вторинні потреби;
- е) піраміда Маслоу;
- ж) економічні ресурси;
- з) крива виробничих можливостей суспільства.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Вивчення потреб з боку виробників продукції необхідне для знаходження відповіді, перш за все, на таке питання:

- а) що виробляти;
- б) як виробляти;
- в) в чиїх інтересах виробляти;
- г) з чого виробляти;
- д) на яких умовах необхідно створювати нові підприємства для задоволення потреб.

2. Усвідомлення людиною своїх потреб означає появу в неї:

- а) інтересу;
- б) стимулу;
- в) дії;
- г) нової потреби;
- д) потреби більш високого рівня.

3. Які потреби лежать в основі піраміди А. Маслоу:

- а) самореалізації;
- б) фізіологічні;
- в) прагнення уникнути ризику;
- г) визнання;
- д) фізіологічні та самореалізації?

4. До якого способу класифікації потреб можуть бути зараховані проміжні й кінцеві потреби:

- а) за походженням;
- б) за суб'єктами;
- в) за формою задоволення;
- г) за моментом виникнення;
- д) за динамікою змін?

5. Що логічно зайве у цьому переліку:

а) чистити зуби – б) голитися – в) робити ранкову зарядку – г) одержувати електроенергію в свою квартиру – д) пити каву?

(Увага: тест пов'язаний виключно з класифікацією потреб).

6. Що логічно зайве в даному переліку: а) смартфон – б) джинси – в) велосипед – г) дитяча коляска – д) сталь?

(Увага: тест пов'язаний виключно з класифікацією потреб).

7. Які з перерахованих товарів задовольняють проміжні потреби:

- а) навушники, ноутбук, вантажний автомобіль;
- б) холодильник, книга з економічної теорії, авторучка;
- в) сталь, зернозбиральний комбайн, велосипед;
- г) правильна відповідь відсутня?

8. Чинники, що обумовлюють відмінності в потребах людей:

- а) фізіологічні особливості;
- б) географічні, кліматичні особливості умов мешкання;
- в) соціально-культурні орієнтири;
- г) ступінь інформованості;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б, в, г;
- е) правильно все, зазначене в пп. а, б, в.

9. Капітал у його фізичному розумінні – це:

- а) гроші;
- б) природні ресурси;
- в) створені засоби праці;
- г) гроші і предмети праці;
- д) гроші на банківських рахунках.

10. До природних ресурсів виробництва не належать:

- а) земля, ліси;
- б) водні ресурси;
- в) мінеральні ресурси;
- г) устаткування;
- д) устаткування та мінеральні ресурси.

11. Підприємницькі здібності – це:

- а) здатність розуміти технологію виробництва, вдосконалювати її;
- б) здатність організовувати економічні сили в єдиний процес виробництва та реалізації товарів;
- в) здатність привертати необхідний фізичний капітал для виробництва яких-небудь товарів;
- г) сукупні управлінські здібності менеджерів підприємств.

12. Яке з наведених положень не характеризує вплив біологічних чинників на економічну поведінку людини:

- а) існують екологічні бар'єри виробництва;
- б) економічна діяльність людини відображає її фізіологічні та психологічні можливості;
- в) еволюція людини як біологічного виду позначається на її економічній діяльності;
- г) правильної відповіді немає?

13. Виробничий процес, організований підприємцем та менеджерами, орієнтований насамперед на отримання:

- а) додаткового виробничого капіталу;
- б) достатнього рівня продуктивності праці;
- в) додаткового доходу (прибутку);
- г) можливості продавати свою продукцію в інших країнах;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, в, г.

14. Що не є характерним для виробничих ресурсів:

- а) обмеженість;
- б) різноманітність;
- в) безмежність;
- г) корисність?

15. До чинників інтенсивного зростання належить:

- а) структурне заміщення чинників з підвищенням їх віддачі;
- б) продуктивна заміна чинників;
- в) поліпшення організації виробництва;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, б, в.

16. До чинників екстенсивного зростання належить:

- а) збільшення кількості вживаних ресурсів без зміни їх ефективності;
- б) збільшення часу функціонування незмінних за кількістю ресурсів;
- в) удосконалення менеджерами організації виробництва;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, б;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, в.

17. Обсяг виробництва на підприємстві збільшився на 15 %. При цьому кількість одиниць устаткування зменшилася на 15 %. Визначте, до якого типу належить досягнуте економічне зростання:

- а) екстенсивного;
- б) інтенсивного;
- в) екстенсивно-розширеного;
- г) гібридного;
- д) завдання не може бути виконано через неповноту вказаних початкових даних.

18. Обсяг виробництва продукції на підприємстві збільшився на 5 %. При цьому чисельність працівників зросла на 8 %. Визначте, до якого типу належить досягнуте економічне зростання:

- а) екстенсивного;
- б) інтенсивного;
- в) інтенсивно-розширеного;
- г) гібридного;
- д) завдання не може бути виконано через неповноту вказаних початкових даних.

19. Крива виробничих можливостей характеризує:

- а) набори продуктів, виробництво яких можливе зараз;
- б) ступінь недовикористаних виробничих можливостей;
- в) можливості досягнення економічного зростання;
- г) фактичне співвідношення інтенсивних та екстенсивних джерел зростання.

20. Обмеженість виробничих можливостей обумовлює необхідність суспільного вибору насамперед:

- а) місця виробництва продуктів;
- б) часу виробництва продуктів;
- в) що виробляти, комбінацій продуктів;
- г) оптимальної кількості підприємств в країні;
- д) найкращих менеджерів для виробництва.

21. Гранична корисність блага – це:

- а) корисність блага у всіх його властивостях;
- б) повна відповідність блага певній потребі людини;
- в) корисність для споживача кожної нової (додаткової) порції певного блага;
- г) здатність блага задовольняти потреби в самовираженні (згідно піраміди А. Маслоу).

3. Задачі (кейси)

Задача 1

У галузі виробляються ноутбуки і принтери. У табл. 2.1 наведено умовні варіанти можливих потенційних співвідношень між виробництвом даних товарів.

Таблиця 2.1

Альтернативні можливості виробництва товарів

Варіанти	А	В	С	Д	Е	Ф	О
Принтери, шт.	6	5	4	3	2	1	0
Ноутбуки, шт.	0	8	15	21	26	30	33

Завдання:

1. Побудуйте криву трансформації виробничих можливостей зазначеної галузі.
2. Обчисліть альтернативні витрати виробництва одного додаткового ноутбуку в різних варіантах співвідношень (структури) виробництва.
3. Поясніть, як змінюються альтернативні витрати (альтернативна вартість) в міру розширення виробництва принтерів.

Задача 2

У великому продовольчому супермаркеті почали використовувати касові термінали самообслуговування.

Це викликало невдоволення певної частини покупців.

Проте менеджери супермаркету на широкій нараді прийняли рішення продовжувати використання терміналів та в перспективі поступово збільшувати їх кількість.

Питання для аналізу та обговорення:

1. Якою є мета менеджерів щодо впровадження зазначених терміналів? На які позитивні результати можуть розраховувати менеджери після впровадження терміналів?

2. Якими можуть бути ризики таких управлінських рішень? Якщо так, то наскільки вони можуть бути суттєвими?

3. Чи виникають певні проблеми для держави у зв'язку з такими рішеннями менеджерів супермаркетів?

Задача 3

Економічні питання – це в тому числі питання структури та обсягів виробництва. Від їх ефективного вирішення залежить якість функціонування економічної системи.

Завдання:

1. Побудуйте графік виробничих можливостей згідно з даними табл. 2.2.

2. При використанні варіанту комбінації товарів “С” виробляється 300 одиниць (пар) взуття і 50 одиниць одягу.

Проте ринковий попит на одяг під впливом певних факторів зріс на 20 одиниць.

За допомогою яких змін можна забезпечити задоволення цього додаткового попиту?

3. Чи існує проблема альтернативного вибору виробництва товарів в рамках окремо взятих підприємств? Якщо так, то які рішення можуть приймати менеджери підприємств для її вирішення?

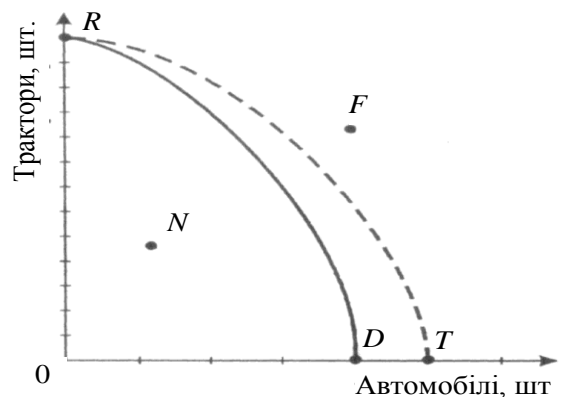
Таблиця 2.2

Можливі варіанти комбінацій у виробництві товарів

Варіант комбінації	А	В	С	Д
Одяг, од.	60	60	50	40
Взуття, од. (пар)	250	100	300	400

Задача 4

На рисунку зображені певні ситуації, які є дуже важливими для економіки.

Завдання:

1. Поясніть, яка саме економічна проблема в цілому відображена на даному рисунку.
2. Нанесіть для прикладів декілька точок можливого співвідношення структури товарного виробництва в галузі.
3. Поясніть, що характеризують ситуації, які складаються у точках *N* і *F*.
4. Який процес коригування загальної ситуації відображає зміна положення кривої від *RD* до *RT*? За рахунок яких факторів може відбуватися таке коригування? Наскільки суттєво процес такого коригування залежить від діяльності менеджерів?
5. Чи доводиться менеджерам вирішувати подібні питання на рівні окремо взятих підприємств? Якщо так, то що саме можуть зробити менеджери?

Задача 5

Проблема вибору в рамках економічної системи — це питання структури виробництва, вибору товарів та їх кількості.

В умовній країні за повного використання всіх ресурсів виробляються два товари — холодильники і пральні машини.

Якщо всі ресурси будуть задіяні у виробництві холодильників, то може бути вироблено 100 холодильників.

Якщо всі ресурси будуть задіяні у виробництві пральних машин, то можна виробити 40 пральних машин.

Завдання:

- побудуйте криву виробничих можливостей;
- визначте в якості прикладів альтернативні витрати виробництва обох видів зазначених товарів;
- покажіть, як буде виглядати графік, якщо у виробництві холодильників застосовуватиметься нова, більш продуктивна технологія.

ТЕМА 3 ПОДІЛ ПРАЦІ, ТОВАРНЕ ВИРОБНИЦТВО, ГРОШІ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Система господарювання, за якою продукт створюється для внутрішнього споживання.
2. Підвищення загального рівня цін у країні за певний період часу.
3. Загальновизнаний засіб обміну.
4. Продукт праці, спроможний задовольняти людські потреби та створений для обміну.
5. Зниження загального рівня цін у країні за певний період часу.
6. В ролі загальновизнаного засобі обміну виступає предмет, який має як “власну”, так і обмінну цінність.
7. Система господарювання, за якою продукт створюється для обміну.
8. Суспільний поділ праці та соціально-економічне відокремлення виробників.

Терміни і поняття:

- а) товарне господарство;
- б) товарні гроші;
- в) інфляція;
- г) гроші;
- д) дефляція;
- е) причини зародження товарного господарства;
- ж) товар;
- з) натуральне господарство.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Фактори поділу праці:

- а) індивідуальні здібності людей;
- б) природно-кліматичні умови;
- в) традиції;
- г) здобутий досвід;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б, в, г;
- е) правильно все, зазначене в пп. а, б, в.

2. Прикладом горизонтального поділу праці може бути розподіл функцій між:

- а) ректором вузу і деканами факультетів;
- б) загальними зборами акціонерного товариства і наглядовою радою товариства;
- в) відділом роботи з персоналом і відділом маркетингу на підприємстві;
- г) правильної відповіді немає.

(Підказка. Загальні збори акціонерного товариства є найвищим органом управління підприємства. Наглядова (спостережна) рада обирається загальними зборами акціонерів і здійснює контроль діяльності виконавчих органів підприємства, наприклад правління).

3. Прикладом вертикального поділу праці може бути розподіл функцій між:

- а) заготовочним цехом і механічним цехом;
- б) начальником цеху і начальниками дільниць;
- в) підприємствами однієї галузі;
- г) підприємствами різних галузей.

4. Товарне виробництво – це:

- а) сучасна форма діяльності господарських одиниць;
- б) значною мірою застаріла форма господарювання;
- в) форма господарювання, яка використовується лише приватними підприємствами;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, в.

5. Для товарного виробництва характерно таке:

- а) обмін діяльністю між людьми;
- б) виробництво продуктів для обміну;
- в) використання засобів виробництва;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, б.

(Підказка. Обмін діяльністю між людьми – це надання певних трудових послуг один одному).

6. Необхідною передумовою існування товарного виробництва виступає:

- а) суспільний поділ праці;
- б) наявність розвиненої системи машин;
- в) концентрація виробництва на великих підприємствах;
- г) високорозвинута грошова система.

7. Натуральний обмін – це:

- а) обмін результатами праці між натуральними господарствами;
- б) прямий обмін продуктами праці без посередництва грошей;
- в) обмін тільки матеріальними благами, виключаючи послуги;
- г) обмін тільки засобами праці.

8. Коли в більшості європейських країн було введено паперові гроші:

- а) X–XII ст.;
- б) XIII–XV ст.;
- в) XVI ст.;
- г) XVII ст.;
- д) XVIII ст.

9. Яку приблизно частину в загальній грошовій масі становлять готівкові гроші:

- а) основну;
- б) меншу;
- в) приблизно 50%;
- г) не менше 60-70%?

10. Які основні фізичні вимоги пред'являються до готівкових грошей у сучасних умовах:

- а) портативність;
- б) захищеність від підробки;
- в) зносостійкість;
- г) подільність;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б, в, г;
- е) правильно все, зазначене в пп. а, б, в?

11. Поділ праці:

- а) підвищує продуктивність суспільної праці;
- б) стримує інфляцію;
- в) сприяє кращому виконанню грошима своїх функцій;
- г) вирішує проблему обмежених виробничих можливостей суспільства.

12. “Гроші – це тимчасове вмістище купівельної спроможності”. На яку функцію грошей більше всього орієнтує ця фраза:

- а) засіб обігу;
- б) міра вартості;
- в) засіб конвертації;
- г) засіб заощадження?

13. Яка функція грошей найуразливіша для інфляції:

- а) засіб обігу;
- б) міра вартості;
- в) засіб конвертації;
- г) засіб заощадження?

14. Яке з наведених понять характеризує зміну купівельної спроможності грошей:

- а) аверс;
- б) реверс;
- в) бартер;
- г) інфляція;
- д) нуліфікація?

15. Яке з наведених понять пов’язане зі зростанням купівельної спроможності грошей у національній економіці:

- а) дефляція;
- б) інфляція;
- в) нуліфікація;
- г) ревальвація;
- д) конвертація?

16. Від яких чинників прямо не залежить купівельна спроможність грошей:

- а) інфляція;
- б) кількість грошей в обігу;
- в) кількість комерційних банків у країні;
- г) дефляція?

17. Банківські пластикові картки – це:

- а) третій вид грошей (разом з готівковими та безготівковими);
- б) різновид готівкових грошей;
- в) технологія (засіб) руху безготівкових грошей;
- г) один із двох сучасних видів грошей (разом із готівковими);
- д) правильної відповіді немає.

18. Дефляція – це:

- а) процес заміни певної кількості паперових грошей, які знаходяться в обігу;
- б) процес зміни співвідношення між готівковими та безготівковими грошима;
- в) процес скорочення готівкових грошей, які знаходяться в грошовому обігу;
- г) процес скорочення обсягу банківських грошей, які знаходяться в грошовому обігу;
- д) правильна відповідь не вказана.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Обсяг проданих товарів в умовній економіці в певний період часу за готівку становить 20 грошових одиниць.

Продано товарів у кредит на суму 200 млн. грошових одиниць.

Загальна сума платежів, термін сплати яких настав, дорівнює 300 млн грошових одиниць.

Загальна сума платежів, які взаємопогашаються, становить 140 млн грошових одиниць.

Середня кількість обертів грошової одиниці дорівнює 5.

Скільки грошей потрібно для забезпечення нормального обігу товарів?

Задача 2

На одній із ділянок підприємства за 8 годин (тривалість робочої зміни) вироблялося 12 одиниць продукції загальною ринковою вартістю 14,4 тис. грн.

У наступному місяці кількість робітників на ділянці збільшилася в 2 рази. Одночасно на цій ділянці продуктивність праці персоналу зросла у 3 рази.

Завдання:

Як зміниться обсяг продукції, що випускається підприємством за той же проміжок часу?

Як зміниться прибуток (перевищення доходів над витратами) виробника, якщо ринкова ціна одиниці товару дорівнює 150 грн. і залишається незмінною?

Задача 3

На підприємстві встановлено певний режим праці персоналу. Він передбачає роботу персоналу в одну зміну. Її тривалість складає 8 годин, з 8.00 до 17.00 (один час – обідня перерва).

Ціна, за якою підприємство реалізує свою продукцію на ринку, складає 140 грн. за одиницю.

Менеджери розробляють проєкт змін в організації праці, що передбачає скорочення витрат праці на одну товарну одиницю з 2,5 до 2 годин. При цьому зберігається режим праці в одну зміну.

Питання для аналізу та обговорення:

За рахунок чого менеджери можуть досягти скорочення витрат праці на одиницю продукції?

Чи зміняться умови праці, в тому числі матеріальні, персоналу, якщо вдасться досягти тих показників, які планують та на які розраховують менеджери підприємства?

Як можуть змінитися показники діяльності підприємства за умов успішності даного проєкту?

Задача 4

На певній ділянці підприємства за 8 годин виробляється 16 одиниць продукції загальною ринковою вартістю 800 грн.

Як зміниться вартість усієї продукції та одиниці товару в рамках виробничої діяльності ділянки, якщо:

- а) продуктивність праці зросте у 2 рази;
- б) інтенсивність праці зросте у 1,5 рази?

ТЕМА 4 ВЛАСНІСТЬ ТА ЇЇ ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Право контролю об'єкта належить певній групі співвласників.
2. Процес перетворення державної та комунальної власності на приватну.
3. Окремі фізичні та юридичні особи.
4. Право виключного контролю над об'єктом власності.
5. Закріплення права контролю певних об'єктів за певними суб'єктами.
6. Будь-що, що може належати певному суб'єкту на правах власності.
7. Право контролю об'єкта належить місцевим органам влади.
8. Процес переводу об'єктів приватної власності у державну.

Терміни і поняття:

- а) власність;
- б) націоналізація;
- в) об'єкти власності;
- г) пайова власність;
- д) володіння;
- е) суб'єкти власності;
- ж) приватизація;
- з) комунальна власність.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Чи справедливе твердження: “власність – це завжди відчуження”:
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) так, якщо об'єктом власності виступає земля;
 - г) так, якщо об'єктом власності виступає особисте майно?

2. Суб'єктами власності можуть виступати:

- а) тільки менеджери підприємств;
- б) менеджери підприємств та держава;
- в) фізичні особи, держава, місцева громада;
- г) фізичні та юридичні особи, держава, місцева громада
- д) правильної відповіді немає.

3. Який спосіб закріплення прав власності за певними суб'єктами можна вважати в сучасних умовах основним:

- а) силою;
- б) звичаями, традиціями;
- в) релігійними установками;
- г) моральними установками;
- д) юридичними нормами?

4. Процес привласнення корисного ефекту від споживання блага відображає категорія:

- а) користування;
- б) володіння;
- в) управління;
- г) розпорядження.

5. Для виникнення відносин власності щодо певного об'єкта він повинен бути:

- а) загальнодоступним;
- б) обмеженим;
- в) безмежним;
- г) здатним задовольняти які-небудь потреби людей;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, г;
- е) правильно все, зазначене в пп. б, г;
- ж) правильно все, зазначене в пп. а, в.

6. Спрямованість діяльності директора підприємства має, перш за все, відповідати:

- а) особистим інтересам директора;
- б) інтересам держави;
- в) інтересам власника підприємства;
- г) інтересам трудового колективу підприємства.

7. У якій ролі виступає людина, що взяла напрокат автомобіль:

- а) користувача;
- б) розпорядника;
- в) власника;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, в?

8. З погляду відносин власності ким був Робінзон по відношенню до житла, в якому він самотньо проживав на острові:

- а) користувачем;
- б) розпорядником;
- в) власником;
- г) тут взагалі не виникали відносини власності?

9. Що не належить до форм реалізації прав власності:

- а) управління об'єктом власності;
- б) привласнення корисного ефекту від використання власності;
- в) продаж об'єкта власності;
- г) правильної відповіді немає?

10. Хто володіє найбільшими правами стосовно певного об'єкта:

- а) користувач;
- б) держава;
- в) розпорядник;
- г) власник;
- д) уповноважена особа?

11. Яке поняття порушує логіку цього переліку:

- а) кооперативне підприємство;
- б) підприємство, власником якого є одна людина;
- в) акціонерне товариство;
- г) господарське товариство?

12. У сучасних умовах підприємства в Україні – це об'єкти:

- а) тільки приватної власності;
- б) головним чином державної власності;
- в) переважно комунальної власності;
- г) переважно державної та комунальної власності;
- д) правильна відповідь не вказана.

13. Відносини власності впливають на економічне життя за такими напрямками:

- а) визначають, у чий переважно інтересах ведеться певне виробництво;
- б) формують силу зацікавленості в ефективному використанні економічних ресурсів;
- в) становлять одну з умов поділу праці;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, б, в;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б.

14. Хто може обмежувати потенційні права власника:

- а) держава;
- б) сам власник;
- в) держава і сам власник;
- г) правильної відповіді немає?

15. Прикладом самообмеження прав власника може бути:

- а) передача майна в оренду;
- б) передача майна до статутного фонду приватного підприємства;
- в) делегування власниками прав менеджерам підприємства;
- г) сплата мита;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б, в, г;
- е) правильно все, зазначене в пп. а, б, в.

16. Оренда підприємства обов'язково призводить до:

- а) зміни його власника та менеджерів;
- б) зміни користувача;
- в) змін у технології виробництва;
- г) правильно все, зазначене у пп. а, б, в.

17. Приватне підприємство уклало угоду з органом місцевої влади про оренду будинку побуту. До якої форми власності слід зарахувати цей об'єкт:

- а) загальнодержавна власність;
- б) комунальна власність;
- в) приватна власність;
- г) власність громадської організації?

18. Яке поняття порушує логіку побудови наступного переліку:

- а) підприємство, акціонерами якого є фізичні та приватні юридичні особи;
- б) підприємство, яке створено студентами та викладачами;
- в) кооперативне підприємство;
- д) державне підприємство?

19. Що не може бути причиною самообмеження прав приватним власником:

- а) намагання отримати більший дохід від об'єкта власності;
- б) пошук більш вигідного варіанту використання об'єкту власності;
- в) бажання збільшити обсяг прав на об'єкт власності;
- г) бажання знайти бізнес-партнерів?

20. Чи входять топ-менеджери підприємства до числа його власників:

- а) так, обов'язково;
- б) це може бути тільки на невеликих підприємствах;
- в) не обов'язково;
- г) тільки на великих підприємствах?

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Певна фізична особа є співвласником приміщення, яке може використовуватися під кафе, ресторан тощо.

На цей час дане приміщення абсолютно не використовується, воно потребує капітального ремонту.

Співвласник відчуває певний дискомфорт з приводу того, що приміщення вже тривалий час не використовується. Він розмірковує над тим, що роботи далі з цим приміщенням.

Питання для аналізу та обговорення:

Чому співвласник відчуває дискомфорт?

Які ви бачите варіанти можливих дій співвласника приміщення щодо його подальшої долі?

Яке найперше, базове рішення потрібно прийняти співвласнику приміщення?

Чи можливо тут виникнення самообмеження прав приватної власності? Який в ньому може бути сенс?

Задача 2

Протягом певного періоду приватизовано певну кількість об'єктів власності на умовну загальну суму 300 млн. грн.

Вартість об'єктів державної власності, які передано у користування приватним особам, – 140 млн. грн., з них 110 млн. грн – із можливістю здобуття прав власності (що по факту було реалізовано).

Вартість придбаних державою об'єктів приватної власності становить 45 млн грн.

Судами прийнято рішення про повернення у власність держави майна об'єктів на суму 200 млн. грн.

Обсяги реприватизації становили 150 млн. грн.

Завдання:

1. Які причини могли викликати зазначені судові рішення?
2. Що означає “реприватизація”, й які причини могли викликати необхідність її проведення?
3. Якою є вартість приватизованого майна протягом зазначеного періоду?

Задача 3

Компанія витратила 15 млн. грн. на придбання контрольних пакетів акцій двох підприємств з капіталом у 20 млн. грн. кожне.

Ці підприємства, у свою чергу, через володіння відповідними корпоративними правами контролюють чотири інших господарських товариства з капіталом в 25 млн. грн. кожне.

Тобто сформовано певний холдинг.

Питання для аналізу та обговорення:

Спробуйте пояснити, навіщо компанія придбала контрольні пакети акцій інших підприємств?

Якими можуть бути економічні мотиви «материнської» компанії щодо формування підконтрольних «дочірніх» структур?

Яким є співвідношення інвестованих коштів компанією та контрольованого нею корпоративного капіталу?

Що може змінитися в умовах діяльності менеджерів дочірніх підприємств?

ТЕМА 5 ЗМІШАНА ЕКОНОМІКА

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін.

1. Економіка, в якій роль держави незначна, а сили вільної конкуренції та ринкового саморегулювання досягають найбільшого поширення та впливу.
2. Приватна власність, вільне підприємництво, особиста зацікавленість, мінімальне державне втручання, вільна конкуренція.
3. Зменшення прямого державного регулювання, вільне ціноутворення, конкуренція, відмова від директивного планування.
4. Економічна система, в якій регулювання економічного життя здійснюється одночасно і на ринкових засадах, і на умовах активного державного втручання.
5. Домінування на ринку певного товару декількох великих компаній – суб'єктів пропозиції.
6. Економічна система, в якій основні рішення приймаються державою – організатором економічного життя суспільства.
7. Ринкове саморегулювання відносин між економічними суб'єктами.

Терміни і поняття:

- а) "чистий" ринок;
- б) змішана економіка;
- в) ринкова трансформація економіки;
- г) "незрима рука";
- д) олігополія ;
- е) централізовано-планова економіка;
- ж) ознаки вільного ринку.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Основними типами економічних систем вважаються:
 - а) “чистий” ринок, змішана економіка, централізовано-планова економіка;
 - б) товарне виробництво, “вільний” ринок, змішана економіка;
 - в) змішана економіка, капіталістична економіка, інформаційні економіка;
 - г) натуральне господарство, товарне господарство, планова економіка.

2. Що означає в економіці принцип “*laissez faire*”:
 - а) захист ринку від монополій;
 - б) поділ праці;
 - в) поєднання ринкового та державного регулювання;
 - г) надання ринку свободи наскільки можливо, зводячи до мінімуму роль держави?

3. Що не належить до ознак “чистого” ринку:
 - а) приватна власність;
 - б) конкуренція;
 - в) суспільний інтерес як основний мотив поведінки;
 - г) обмежена роль держави?

4. Свобода вибору не означає, що:
 - а) власники економічних ресурсів і грошового капіталу можуть використовувати їх на свій розсуд;
 - б) працівники можуть займатися будь-яким видом діяльності, на який вони здатні;
 - в) споживачі вільні, у межах своїх грошових доходів, купувати товари і послуги в такому наборі, який вони вважають відповідним для задоволення своїх потреб;
 - г) держава може вибирати серед виробників тих, які здатні якнайповніше задовольнити суспільні потреби, і примушувати їх діяти в певних сферах.

5. До видів недосконалої конкуренції не належить:
 - а) чиста конкуренція;
 - б) монополістична конкуренція;
 - в) олігополія;
 - г) чиста монополія.

6. Відмінна особливість централізовано-планової економічної системи така:

- а) директивне визначення державою основних параметрів діяльності підприємств;
- б) планування господарської діяльності самими підприємствами;
- в) державне регулювання економіки;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, б;
- д) правильно все, зазначене в пп. б, в.

7. Що з перерахованого властиво тільки для централізовано-планової економіки:

- а) поєднання державного регулювання з ринковим саморегулюванням;
- б) абсолютизація державної власності;
- в) існування державної і приватної власності на паритетних засадах;
- г) виділення коштів з державного бюджету на розв'язання екологічних проблем?

8. Головна ознака сучасної змішаної економіки:

- а) наявність натурального виробництва, яке доповнює товарне;
- б) об'єднання натурального і товарного виробництва;
- в) наявність ринкового і державного регулювання економіки без домінування одного з них;
- г) об'єднання ручного, машинного та автоматизованого елементів у технологічному способі виробництва.

9. Для змішаної економіки не властиво таке:

- а) вільна (чиста) конкуренція;
- б) ринкове регулювання;
- в) державне регулювання економіки;
- г) планування на мікрорівні;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, г.

10. Система змішаної економіки сформувалася в основному в:

- а) XVIII ст.;
- б) XVIII–XIX ст.;
- в) XIX ст.;
- г) XX ст.

11. Для економіки розвинених країн світу в сучасних умовах характерним є:

- а) незначна роль держави;
- б) пошук оптимального поєднання ринкового і державного регулювання економіки;

- в) істотне зростання економічної ролі держави;
- г) стрімке зростання ролі ринкового саморегулювання.

12. Система змішаної економіки передбачає:

- а) одночасне використання державою методів прямого і непрямого регулювання;
- б) збалансовану зовнішньоторговельну діяльність держави;
- в) збалансований розвиток усіх галузей економіки країни;
- г) приблизно однакову роль ринку і держави як регуляторів економічного життя суспільства;
- д) правильної відповіді немає.

13. Які чинники викликають в сучасних умовах необхідність державного втручання в економіку:

- а) ринок народжує монополію, а тому необхідний захист конкуренції;
- б) неконтрольована диференціація доходів несе загрозу соціальній стабільності;
- в) ринковий механізм не може забезпечити достатню зацікавленість бізнесу до виробництва певних товарів і послуг;
- г) правильно зазначено в пп. а, б;
- д) правильно зазначено в пп. а, б, в;
- е) правильно зазначено в пп. а, в?

14. До економічних функцій держави в сучасних умовах не належить:

- а) захист конкуренції;
- б) забезпечення доходів певних категорій громадян;
- в) стабілізація економіки;
- г) перерозподіл доходів.

15. Стабілізаційна макроекономічна функція держави передбачає:

- а) усунення будь-якої інфляції;
- б) стимулювання зростання обсягів національного виробництва;
- в) постійне істотне зростання обсягів державних інвестицій;
- г) ліквідацію безробіття;
- д) розвиток дрібного бізнесу.

16. До основних ознак суспільних благ належить таке:

- а) фінансування їх виробництва здійснюється переважно за рахунок місцевих бюджетів;
- б) можливість використання без їх безпосередньої оплати;
- в) фінансування їх створення та функціонування за рахунок коштів благодійних фондів;

- г) вони створюються тільки державними підприємствами;
- д) правильно зазначено в пп. б, в, г;
- е) правильної відповіді немає.

17. Що в наведеному переліку логічно зайве:

- а) податки;
- б) стабілізаційна політика;
- в) антимонопольна політика;
- г) грошово-кредитне регулювання;
- д) маркетинг?

18. Держава регулює конкурентну ситуацію, тому що:

- а) суб'єкти ринку не зацікавлені в будь-якій конкуренції;
- б) виробничі підприємства зацікавлені в повному усуненні конкуренції в економіці;
- в) необхідно збирати важливу інформацію про стан доходів різних суб'єктів ринку;
- г) ринок не створює механізмів захисту конкуренції;
- д) держава зацікавлена у збільшенні кількості малих і скороченні кількості великих підприємств в економіці.

19. Ліцензування державою деяких видів підприємницької діяльності є прикладом:

- а) прямого регулювання;
- б) непрямого регулювання;
- в) поєднання прямого і непрямого регулювання;
- г) прагнення держави ліквідувати (зменшити) негативний зовнішній ефект;
- д) правильної відповіді немає.

20. Суспільний вибір (суспільне бачення) як чинник економічної політики держави:

- а) його практично неможливо виявити;
- б) його завжди прагнуть реально виявити, і він, безумовно, абсолютно повно реалізується в економічній політиці держави;
- в) є єдиним орієнтиром, яким керуються політики при розробці й реалізації економічної політики;
- г) безперспективна теоретична ідея, яка не має нічого спільного з реальним сучасним життям;
- д) правильної відповіді немає.

21. Установлення державою мінімального розміру статутного фонду для певних типів підприємств є прикладом:

- а) прямого державного регулювання;
- б) прагнення держави непрямим шляхом впливати на обсяги інвестиційних ресурсів;
- в) стабілізаційної макроекономічної політики держави;
- г) антимонопольної політики держави;
- д) правильної відповіді немає.

22. “Правила гри” в економіці формуються через:

- а) ухвалення законів;
- б) ухвалення рішень урядом;
- в) ухвалення рішень місцевими органами влади;
- г) правильно зазначено в пп. а, б;
- д) правильно зазначено в пп. а, б, в.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Зайдіть на сайт Антимонопольного комітету України.

Визначте основні напрями роботи цього важливого державного органу.

На сайті АМК України є розділ “Контроль за концентраціями та узгодженими діями”.

Завдання:

Визначте спочатку, що таке “концентрація та узгоджені дії”.

Далі змоделуйте ситуації, за якими підприємство, на якому ви працюєте менеджером, може бути певним чином пов’язано з даною проблематикою.

Задача 2

У поточному році валовий внутрішній продукт (ВВП) умовної країни прогнозується на рівні 25 млрд. дол. США, у попередньому році – 22 млрд. дол. США. Таким чином в країні спостерігається економічний спад.

Очевидно, що держава має застосовувати певні заходи та інструменти для стабілізації загальної економічної ситуації та досягнення економічного зростання.

Питання для аналізу та обговорення:

1. Яким чином економічний спад може позначитися на діяльності підприємств в цій країні та відповідно на роботі їх менеджерів?

2. Держава буде відшукувати шляхи зміни ситуації на краще, намагаючись перевести економіку зі стану спаду до стану зростання. Для цього вона буде використовувати певні інструменти. На вашу думку, що то можуть бути за інструменти та заходи?

3. Чи зможе підприємство, на якому ви працюєте менеджером, отримати зиск від стабілізаційних дій держави, й який саме?

Задача 3

Ви займаєте посаду топ-менеджера на середньому за розмірами підприємстві, яке займається виробництвом молочної продукції.

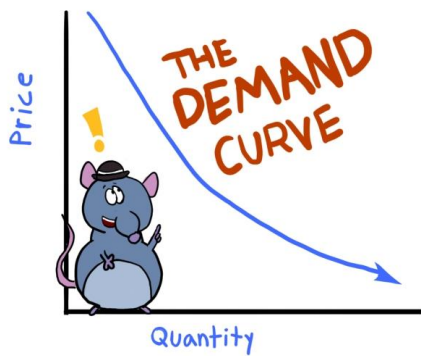
Ви знаєте про те, що в сучасних економічних системах державні органи контролюють та регулюють стан конкуренції. В Україні таким органом є Антимонопольний комітет України.

Завдання:

1. Наскільки важливою може бути діяльність АМК України для вашого підприємства?

2. В яких випадках підприємства вступають у відносини з АМК України?

3. Якщо власники і менеджери вашого підприємства приймуть рішення про виробництво нової продукції та вихід на новий ринок, то чи зможете ви знайти корисну для підприємства аналітичну інформацію на сайті АМК України?

ТЕМА 6 ПОПИТ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Ступінь відсоткової зміни величини кількості товару, що купується, залежно від зміни ціни на інший товар на один відсоток.
2. Обсяг товару, який може бути придбаний, збільшується у разі зменшення ціни за його одиницю, і зменшується – під час її збільшення.
3. Товари, які можуть задовольняти одну й ту ж потребу.
4. Ступінь відсоткової зміни величини попиту залежно від зміни значення якого-небудь з чинників, що її визначають, на один відсоток.
5. Обсяги товару, які можуть бути придбані за певними цінами за його одиницю і в певний період часу.
6. Товари, ефективно споживання яких можливе в поєднанні з іншими товарами.
7. Сукупність точок, що виникають на певній площині, як результат взаємодії двох параметрів – ціни за одиницю товару і тієї його кількості, котра може бути придбана покупцями.
8. Кількість грошей, що дає можливість придбати товар.

Терміни і поняття:

- а) попит;*
- б) комплементарні товари;*
- в) закон попиту;*
- г) еластичність попиту;*
- д) ціна;*
- е) крива попиту;*
- ж) товари-субститути;*
- з) перехресна еластичність попиту.*

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Яким чином попит пов'язаний з потребами:
- а) у попиті відображаються всі потреби економічного суб'єкта, який діє на ринку;
 - б) у попиті відображаються найважливіші потреби;
 - в) у попиті відображаються потреби, що відповідають грошовим можливостям суб'єкта;
 - г) попит відображає потреби, але в деяких випадках він може виходити за їх межі?

2. У підручниках з економіки можна зустріти положення про те, що *попит* – це перелік. У такому переліку відображено зв'язки між:

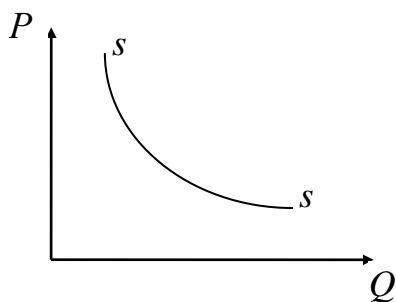
- а) кількістю товару і ціною за його одиницю;
- б) одиницею товару і ціною;
- в) кількістю товару і його загальною вартістю;
- г) обсягом виробництва, його ціною і потребою в товарі.

3. Як перекладається з англійської на українську термін “*demand*”:

- а) ціна;
- б) прибуток;
- в) попит;
- г) кількість товару;
- д) правильної відповіді немає?

4.

Чи має місце помилка на рисунку:

- а) помилок немає;
- б) неправильно позначені осі;
- в) неправильне розміщення кривої;
- г) неправильне позначення кривої?

5. Що означає *P* на рисунку в тесті 4:

- а) загальну вартість товару;
- б) ціну за одиницю товару;
- в) обсяг отриманого прибутку;

- г) дохід, який отриманий від продажу одиниці товару;
- д) правильна відповідь не вказана?

6. Що означає Q на рисунку в тесті 4:

- а) ціна за одиницю товару;
- б) кількість запропонованого товару;
- в) загальна вартість товару;
- г) рівень еластичності попиту;
- д) правильна відповідь не вказана?

7. Зміни в стані ринкового попиту під впливом нецінових чинників виявляються у:

- а) зсуві кривої попиту праворуч;
- б) зсуві кривої попиту вліво;
- в) зсуві кривої попиту вправо або вліво;
- г) пересуванні по кривій попиту вгору або вниз;
- д) правильна відповідь не вказана.

9. Зміна величини попиту під впливом ціни означає:

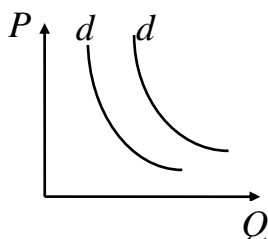
- а) зміну положення кривої попиту;
- б) посилення або зменшення дії нецінових чинників ринкового попиту;
- в) перехід на даній кривій попиту від одного співвідношення “ціна – кількість товару” до іншого;
- г) зсуви вправо або вліво кривої попиту.

8. В якому рядку таблиці допущено помилку:

Рядок	Українська	Англійська
а)	Ціна	Price
б)	Попит	Demand
в)	Пропозиція	Quantity

- г) помилок немає.

10. Що показано на цьому рисунку:

- а) збільшення попиту;
- б) зменшення попиту;
- в) підвищення еластичності попиту;
- г) зниження величини попиту;
- д) рисунок виконано некоректно, що не дозволяє обрати правильну відповідь?

11. До нецінових чинників змін у попиті не належить:

- а) зміна кількості покупців;
- б) зміна доходів покупців;
- в) зміна цін на комплементарні товари;
- г) зміна моди;
- д) зміна збутової політики підприємства;
- е) правильно все, зазначене в пп. г, д.

12. Зросли ціни на квитки для проїзду в приміських електричках. Де це може викликати зміни в попиті:

- а) поїздки міжміським автобусним транспортом;
- б) поїздки в міському електротранспорті;
- в) поїздки в маршрутках в межах міста;
- г) авіаперевезення;
- д) правильної відповіді немає?

13. Що може бути причиною змін у попиті на бензин А-95 на певному територіальному ринку:

- а) зміна цін на бензин А-95;
- б) зміна пори року;
- в) зміна кількості автомобілів;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, в;
- д) правильно все, зазначене в пп. б, в?

14. Очікування майбутньої зміни цін:

- а) можуть змінити поточний попит;
- б) не впливають на поточний попит;
- в) здатні змінити величину поточного попиту;
- г) правильної відповіді немає.

15. Зміни в торговельних мережах цін на каву можуть вплинути на величину попиту на:

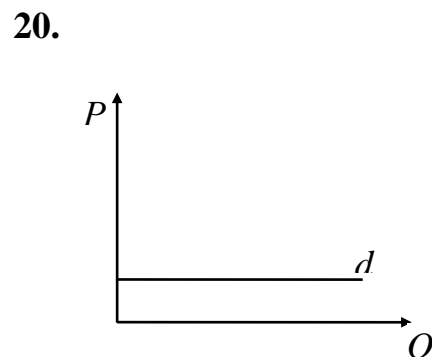
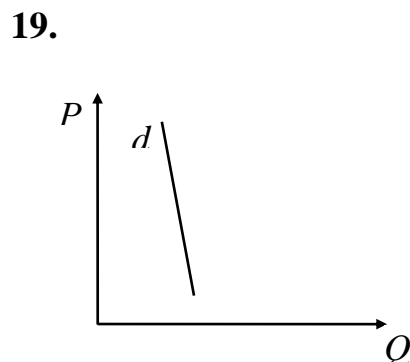
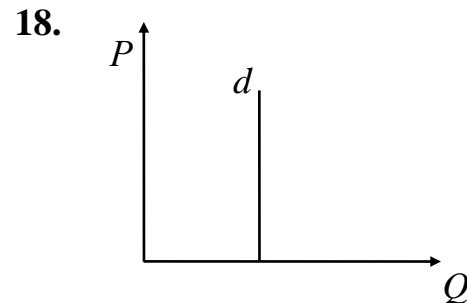
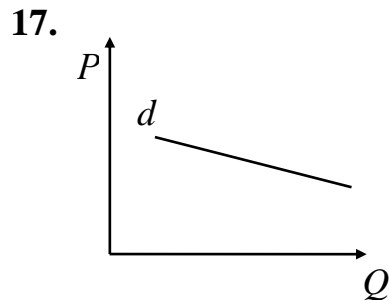
- а) молоко;
- б) чай;
- в) мінеральну воду;
- г) цукор;
- д) правильної відповіді немає.

16. До прикладів еластичного попиту на товари можна зарахувати попит на:

- а) сіль;
- б) життєво важливі ліки;
- в) хліб;

- г) послуги тренажерних залів;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, в.

17 – 18 – 19 – 20. Який тип еластичності попиту за ціною характеризують ці графіки:

- а) абсолютно нееластичний;
- б) сильноеластичний;
- в) слабоеластичний;
- г) абсолютно еластичний?

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Ціна на ринку сільськогосподарського продукту А коливається від 1500 до 2000 грн за центнер, а обсяги попиту відповідно від 40 до 20 тис. ц за місяць.

Завдання:

Побудуйте орієнтовний графік попиту для продукту А з використанням вищевказаних параметрів.

Визначте коефіцієнти еластичності попиту за ціною на продукт А за умов зниження і зростання ціни.

Яку інформацію для менеджерів можуть нести розрахунки зазначених коефіцієнтів еластичності?

Задача 2

Підприємство виробляє та реалізує певний товар. Аналітики підприємства з'ясували існуючу залежність між зміною ціни за одиницю та обсягом попиту на даний товар (табл. 6.1).

Таблиця 6.1

Співвідношення між ціною за одиницю та обсягом попиту (аналітичні розробки менеджерів підприємства)

Ціна, грн.	500	400	300	200	100
Обсяг попиту, од.	1	2	7	8	10

Завдання:

1. Побудуйте графік попиту за даними табл. 6.1.
2. Обчисліть коефіцієнти еластичності попиту на товар за кожної зміни ціни.
3. Визначте яке значення мають розрахунки коефіцієнтів еластичності попиту за ціною для менеджерів даного підприємства. Які рішення можуть прийматися ними на основі отриманих даних?

Задача 3

Квиток у кіно коштує 150 грн.

Кінозал відвідують в середньому 200 глядачів на сеанс.

Кінозал розрахований на 325 глядачів.

Є проблема, яку менеджери компанії не можуть не помічати та не шукати шляхи її вирішення.

Менеджери компанії прийшли до висновку, що попит на послуги кіносистеми є високоеластичним ($Ed = -5$) і приймають рішення знизити ціну квитка до 110 грн.

Питання для аналізу та обговорення:

1. Якою, на вашу думку, є мета прийняття зазначеного рішення менеджерами компанії?
2. Наскільки вам здається обґрунтованим рішення менеджерів компанії?
3. З якими ризиками може зустрітися компанія при реалізації зазначеного рішення? Що може завадити досягненню поставленої менеджерами мети?
4. Як в цілому можуть змінитися доходи компанії?

Задача 4

Аналітична група на замовлення одного з провідних туристичних операторів країни провела дослідження ринку туристичних послуг в Україні в поточному році. Її висновки:

– еластичність попиту українських туристів на відпочинок за кордоном (Єгипет, Туреччина) складає (2);

– перехресна еластичність попиту на відпочинок українських туристів за кордоном по відношенню до ціни відпочинку на Чорному морі в Україні дорівнює (0,6).

Прогнози на наступний рік є наступними:

1. Очікується девальвація гривні по відношенню до долара США на 5 %, що може спричинити зростання цін на відпочинок за кордоном.

2. Зростання середньої заробітної плати в країні прогнозується на рівні 10 %.

3. Багато власників готелів та пансіонатів, що розташовані на Чорноморському узбережжі в Україні, оголосили про зниження цін на відпочинок приблизно на 10 %.

Визначте, як може змінитися попит українських туристів на туристичні послуги за кордоном наступного року.

Задача 5

Аналітики, які є співробітниками консалтингової компанії, які займаються дослідженнями ринкових процесів та трендів, з'ясували, що коли ціна товару X зросла з 100 до 150 грн за одиницю, реалізація товару Y збільшилася з 50 до 75 одиниць за відповідний період часу.

Є підстави вбачати існування певної ринкової залежності між двома зазначеними товарами.

Завдання:

Обчисліть коефіцієнт перехресної еластичності попиту і визначте, якими є ці товари – заміниками чи комплементарними.

Наскільки ця інформація є важливою для практичної роботи менеджерів підприємства?

До яких рішень можуть дійти менеджери компанії на підставі отриманої інформації?

Задача 6

Припустимо, що доходи людини зросли з 12 000 грн до 16 000 грн на місяць.

При цьому витрати людини на придбання товару X за цей же період зросли відповідно з 300 грн. до 450 грн.

Обчисліть коефіцієнт еластичності попиту за доходом і визначте, яким є товар X з точки зору еластичності попиту на нього.

ТЕМА 7 ПРОПОЗИЦІЯ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Обсяги продукції, які можуть пропонувати виробники протягом певного періоду часу за певними цінами.
2. Представлений на ринку продукт з боку окремого товаровиробника.
3. Ступінь зміни обсягу пропонованого товару залежно від зміни певного фактору, що впливає на обсяг.
4. Термін, протягом якого змінюється лише один фактор виробництва.
5. Кількість продукції, що пропонується, збільшується при зростанні ціни за одиницю товару, й навпаки.
6. Ступінь чутливості обсягів пропозиції до зміни ціни товару.
7. Термін, протягом якого змінюються всі фактори виробництва.
8. Сукупність індивідуальних пропозицій.

Терміни і поняття:

- а) індивідуальна пропозиція;*
- б) закон пропозиції;*
- в) довгостроковий період;*
- г) ринкова пропозиція;*
- д) цінова еластичність пропозиції;*
- е) еластичність пропозиції;*
- ж) короткостроковий період;*
- з) пропозиція.*

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. У підручниках з економіки можна зустріти вираз “шкала пропозиції”. Така шкала відображає зв’язок між:

- а) можливим обсягом виробництва, досягнутим обсягом виробництва і ціною;
- б) кількістю пропонованого товару і ринковою ціною за його одиницю;
- в) кількістю виготовленої продукції та її загальною вартістю;
- г) правильної відповіді немає.

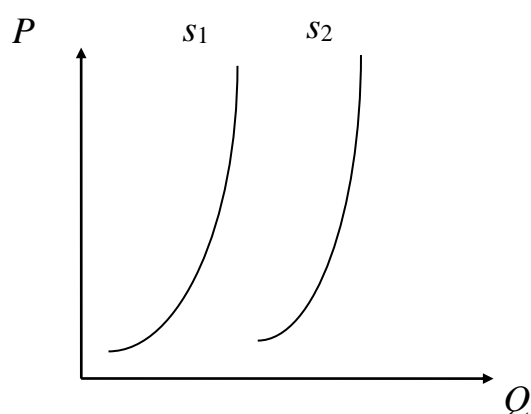
2. Що є основним чинником зміни величини пропозиції будь-якого товару:

- а) доходи споживача;
- б) ціна за одиницю товару;
- в) мода на товар;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, б?

3. Які чинники не впливають на пропозицію певного товару:

- а) витрати виробника;
- б) кількість продавців;
- в) зміна цін на інші товари;
- г) зміна ставки податку на доходи громадян;
- д) правильної відповіді немає?

4. Що ілюструє цей графік:

- а) зміну попиту;
- б) зміну величини пропозиції;
- в) збільшення пропозиції;
- г) зменшення пропозиції;
- д) зміну еластичності пропозиції?

5. Збільшення пропозиції товару під впливом нецінових чинників означає:

- а) зміщення всієї кривої пропозиції вправо;
- б) зміщення всієї кривої пропозиції вліво;
- в) переміщення по кривій пропозиції вгору;
- г) переміщення по кривій пропозиції вниз.

6. Причина переміщення вгору по кривій пропозиції:

- а) підвищення ціни за одиницю товару;
- б) споживач зменшив попит на товар;
- в) зниження витрат виробництва;
- г) підвищення ціни за одиницю товару і зниження витрат виробництва.

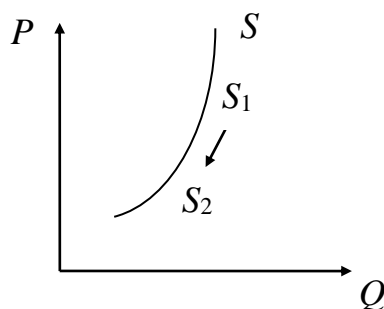
7. Як вплине зниження ціни на сталевий лист на пропозицію вантажних автомобілів:

- а) ці явища не пов'язані між собою;
- б) може сприяти підвищенню пропозиції;
- в) істотно знизить пропозицію автомобілів;
- г) правильної відповіді немає?

8. Як вплине поява нових сортів винограду зі скороченим періодом досягання, що зменшує витрати виробництва, на ринкову пропозицію винограду:

- а) ці явища не пов'язані між собою;
- б) може сприяти її підвищенню;
- в) може сприяти її зниженню;
- г) за певних умов може сприяти як її підвищенню, так і зниженню?

9. Що характеризує цей графік:

- а) позитивний вплив нецінових чинників на пропозицію (збільшення пропозиції);
- б) негативний вплив нецінових чинників на пропозицію (зменшення пропозиції);

в) перехід до нового співвідношення “ціна – кількість товару”, що пропонується;

г) зменшення пропозиції під впливом нецінових чинників?

10. Якими чинниками не може бути обумовлена зміна пропозиції яблук на Центральному ринку Дніпра:

а) зміною пори року;

б) зміною ринкових цін на манго;

в) зміною кількості продавців;

г) зміною величини ринкового збору, сплачуваного продавцями даного товару;

д) правильної відповіді немає?

11. Зі зміною якого чинника не може бути пов’язана зміна пропозиції фахівців з менеджменту, взятих як кількість випускників університетів за даною спеціальністю в певному році:

а) вартість витрат університетів на підготовку фахівців з менеджменту;

б) кількість університетів в країні, що здійснюють підготовку менеджерів;

в) величина прибуткового податку, сплачуваного викладачами університетів;

г) більш висока плата за навчання з інших економіко-управлінських спеціальностей?

12. Еластичність пропозиції за ціною – це:

а) швидкість реагування виробника на зміну цін;

б) можливості виробника змінити обсяг виробництва при зміні ринкової ціни;

в) ступінь зміни обсягу пропонованого товару залежно від зміни ринкової ціни;

г) правильної відповіді немає.

13. Графік пропозиції має такий вигляд:

$$Q_s = 12 + 0,2p$$

Визначте, якою повинна бути ціна, щоб забезпечити пропозицію, яка дорівнює 20:

а) 20;

б) 16;

в) 8;

г) 40;

д) правильної відповіді немає.

14. За даними вправи 13 розрахуйте коефіцієнт еластичності пропозиції за ціною при її збільшенні з 5 до 8:

- а) 1;
- б) 0,4;
- в) 0,08;
- г) 0,05.

15. Які зміни в пропозиції відбудуться, якщо зросте заробітна плата працівників підприємств:

- а) зросте;
- б) може зрости;
- в) залишиться незмінною;
- г) може зменшитися;
- д) між цими явищами не існує ніякого зв'язку?

16. Крива пропозиції, як правило, у верхній частині має кут відхилення, що зменшується, від вертикалі, оскільки:

- а) постійно зростають потреби суспільства;
- б) ресурси, що використовуються для виробництва, мають обмежений характер;
- в) у виробництві переважають інтенсивні чинники;
- г) збільшення виробництва продукції потребує істотного збільшення витрат на залучення нових ресурсів;
- д) правильно все, зазначене в пп. б, г.

17. Що з перерахованого найбільше підходить у ролі ціни під час побудови графіка пропозиції трудових послуг на ринку праці:

- а) прожитковий мінімум;
- б) заробітна плата;
- в) середня заробітна плата в галузі;
- г) мінімальна заробітна плата, встановлена державою?

18. Суб'єкти пропозиції товарів реагують на ринкові ціни, тому що вони впливають на їх:

- а) прибутковість;
- б) доходи;
- в) рентабельність;
- д) правильно – а, б, в;
- г) правильно – а, б.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Місткість світового ринку мікроелектроніки постійно зростає.

Підтвердженням цьому є зростання ринкового попиту, зокрема на мікросхеми.

Зробимо припущення, що застосування нових технологій дозволило знизити витрати виробництва комп'ютерних мікросхем.

Завдання:

1. Використовуючи графіки попиту та пропозиції, покажіть вплив фактора запровадження нових технологій на рівноважну ціну та рівноважний обсяг виробництва на ринках комп'ютерів, програмного забезпечення, сервісних послуг.

2. Поясніть характер взаємозв'язку між цими товарами та відповідно їх ринками.

3. Наскільки економічно сприятливою чи несприятливою є така ситуація для компаній, які працюють на зазначених ринках?

Задача 2

З друку вийшов новий детектив популярного автора.

Попит на книгу задано рівнянням: $Q_D = 6 - P$, пропонування описує рівнянням: $Q_S = P - 2$.

Завдання:

1. Визначте рівноважну ціну (грн.) та рівноважну кількість книг (шт. примірників). Подайте графічну ілюстрацію.

2. Припустімо, що уряд установлює податок на продавця у розмірі 20 грн. з одного примірника. Визначте нову рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажу.

Які зміни відбудуться на графіку?

3. Визначте суму податкових надходжень від продажу зазначеної книги.

Задача 3

Попит на пральні машини описується рівнянням: $Q_D = 100 - P$, їх пропонування задається рівнянням: $Q_S = 2P - 50$.

Завдання:

1. Визначте рівноважну ціну (грн.) та рівноважну кількість (тис. шт.) пральних.

Подайте графічну ілюстрацію.

2. Як зміняться рівноважні ціна та кількість пральних машин, якщо буде введено 10-відсотковий податок з продажу?

3. Які зміни відбудуться на графіку?

Задача 4

На ринку кукурудзи за ціною 10 000 грн за тонну умовний попит становив 1000 т на рік.

Коефіцієнт еластичності попиту за даною ринковою ціною дорівнює 0,5.

Проте наступного року сільськогосподарські виробники змогли поставити на ринок лише 90 % від обсягу пропонування попереднього року.

Визначте:

1) що впливає на стан (коефіцієнт) еластичності попиту на зазначений товар;

2) якою повинна стати ціна кукурудзи, щоб відновились ринкова рівновага;

3) як зміниться при цьому виручка виробників.

ТЕМА 8 РИНОК ТА МЕХАНІЗМ ДОСЯГНЕННЯ РІВНОВАГИ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Ціна, яка забезпечує баланс попиту та пропозиції.
2. Стан ринку, коли виробники пропонують більше продукції, ніж бажають та можуть придбати споживачі.
3. Стан ринку, коли виробники пропонують менше продукції, ніж бажають та можуть придбати споживачі.
4. Ринкова ситуація, коли виробники пропонують рівно стільки продукції, скільки бажають та можуть придбати споживачі.
5. Ціна, формування якої відбувається під впливом суб'єктів ринкового попиту та пропозиції.
6. Кількість товару, що характеризує такий стан ринку, за яким величини попиту та пропозиції повністю збігаються.
7. Спосіб взаємодії учасників економічного життя, що ґрунтується на цінній системі та конкуренції.

Терміни і поняття:

- а) надлишок;
- б) рівноважна ціна;
- в) рівноважний обсяг;
- г) дефіцит;
- д) ринок;
- е) ринкова ціна;
- ж) рівновага.

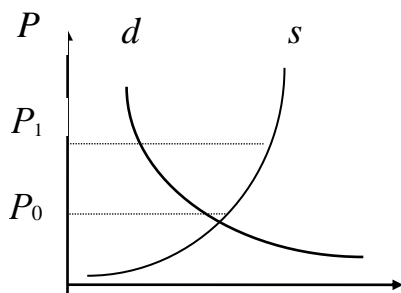
2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

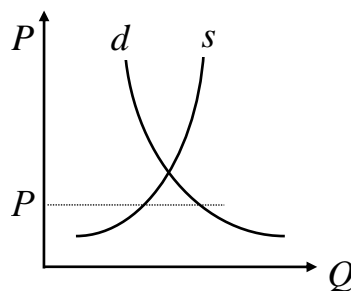
- 1.** Ринок – це механізм:
- а) координації дій економічних суб'єктів;
 - б) взаємодії підприємств;
 - в) оптимізації взаємодії підприємств приватного сектора;
 - г) який забезпечує абсолютно вільний характер взаємодії економічних суб'єктів.
- 2.** До функцій ринкових цін належить:
- а) інформування про ринкову кон'юнктуру;
 - б) координація попиту і пропозиції;
 - в) стимулювання виробництва певних товарів;
 - г) правильно все, зазначене в пп. а, б, в;
 - д) правильно все, зазначене в пп. б, в.
- 3.** До відмінних ознак ринкового зв'язку між економічними суб'єктами не належить:
- а) вільний характер формування;
 - б) рівноправне становище учасників;
 - в) виключно самостійна економічна відповідальність;
 - г) делегування власником частини своїх прав менеджерам;
 - д) правильної відповіді немає.
- 4.** Що перешкоджає дефіциту товарів в умовах ринкових відносин:
- а) вільний рух цін;
 - б) точне визначення менеджерами виробників можливостей покупців;
 - в) ефективна збутова політика підприємств;
 - г) планування, здійснюване державними органами;
 - д) правильно все, зазначене в пп. а, б, в, г?

5 – 6. Доберіть правильні назви до цих рисунків (P_1 – ринкова ціна):

5.

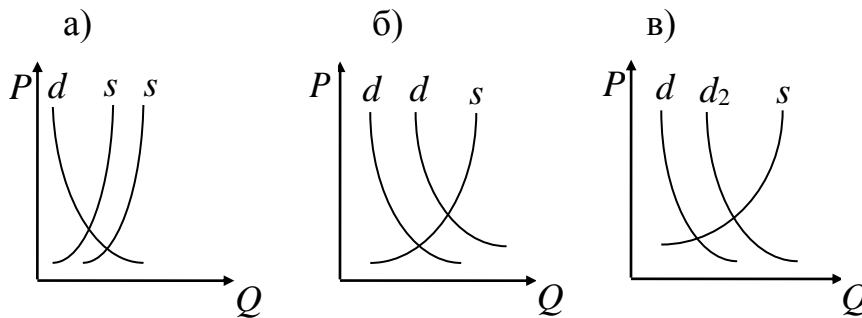
6.

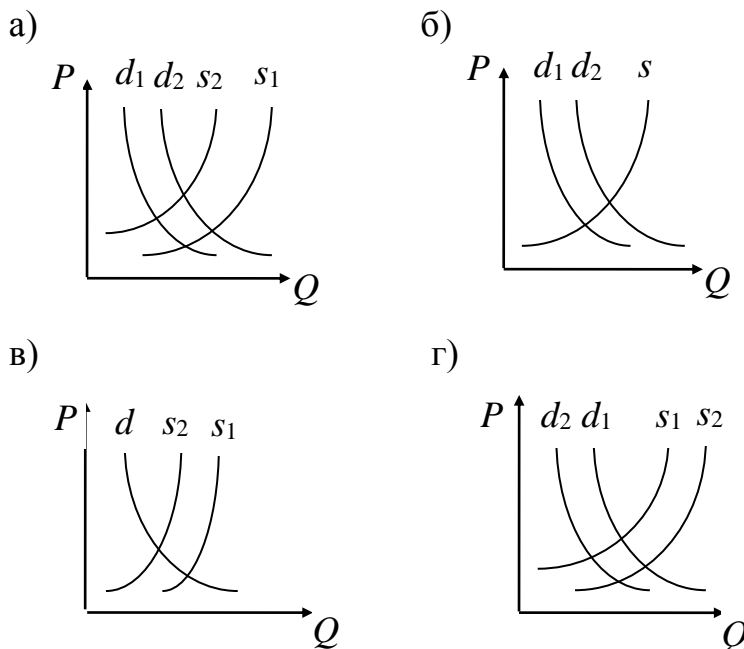
Q

- а) надмірна пропозиція;
- б) незадоволений попит;
- в) ринкова рівновага;
- г) збільшення попиту;
- д) збільшення пропозиції.

7. Який графік правильно відбиває зміну ринкових сил під час продажу випічки в магазині біля студентського гуртожитку, якщо студенти виїдуть на канікули?

8. Який графік правильно відображає зміну ціни рівноваги у разі масового підвищення заробітної плати?

9. Що належить до функцій ринку:

- а) доведення товару до споживача;
- б) регулювання економічних зв'язків;

- в) соціальний захист населення;
- г) правильно все, зазначене в пп. а, б, в;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б?

10. Як вплине підвищення цін на бензин на ціну рівноваги картоплі на ринку:

- а) вона залишиться незмінною;
- б) зросте, оскільки зросте попит через зменшення обсягів поставок;
- в) знизиться через збільшення попиту на інші товари;
- г) зросте через зменшення пропозиції цього товару на ринку при незмінному попиті?

11. Чи вплине входження товару в моду на величину його рівноважного обсягу:

- а) обсяг залишиться незмінним, але ціни зростуть;
- б) обсяг зросте з одночасним підвищенням ціни рівноваги;
- в) обсяг зросте через збільшення попиту і зменшення пропозиції;
- г) правильної відповіді немає?

12. Ринок називають певним координаційним механізмом. Що є основним елементом цього механізму:

- а) попит;
- б) пропозиція;
- в) ринкова ціна;
- г) підприємництво;
- д) менеджмент підприємств?

13. Основною умовою ефективності ринкового саморегулювання є:

- а) наявність конкуренції;
- б) ефективність управління підприємствами;
- в) наявність достатньої кількості покупців;
- г) наявність іноземних підприємств на ринку.

14. До основних способів класифікації ринків не відноситься:

- а) за географічним фактором;
- б) за предметом купівлі-продажу;
- в) за співвідношенням попиту та пропозиції;
- г) за конкурентними умовами;
- д) правильної відповіді немає.

15. Ринкові ціни не можуть забезпечити правильне саморегулювання економічних відносин за умов:

- а) відсутності поділу праці;
- б) наявності безробітного населення;
- в) недостатнього рівня попиту на товари;
- г) відсутності конкуренції серед суб'єктів пропозиції товарів;
- д) недостатнього рівня розвитку "електронних грошей".

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Функцію попиту населення на певний умовний товар задано рівнянням: $QD = 8 - P$.

Функція пропонування товару: $Qs = 2P - 4$.

Завдання:

1. Обчисліть рівноважну ціну (грн.) і рівноважний обсяг даного товару (шт.).
2. Визначте обсяг продажу і величину незадоволеного попиту, якщо ціна товару буде дорівнювати 30 грн. за одиницю.
3. Подайте графічну ілюстрацію.

Задача 2

В якості приклад самостійно оберіть будь-яку компанію – українську чи іноземну.

Завдання:

1. Визначте загальну сукупність факторів, які впливають на стан попиту на продукцію обраної компанії.
2. Серед сукупності факторів попиту визначте та аргументуйте пріоритетні фактори, які найбільше впливають на стан попиту на продукцію компанії.
3. На вашу думку, який тип еластичності попиту (за ціною, за доходами, інший) має найбільше значення для обраної компанії? Зрозуміло, що це є важливим для визначення аналітичних пріоритетів менеджерів компанії.
4. Визначте, які елементи державного регулювання найбільш сильно впливають на компанію.

Задача 3

Функцію попиту на умовний товар задано рівнянням: $QD = 8 - P$; функція пропонування товару: $Qs = P - 1$.

Завдання:

1. Обчисліть значення ринкової рівноважної ціни (грн.) та ринкового рівноважного обсягу (шт.).
2. Накресліть графічну модель ринкової рівноваги.
3. Визначте і покажіть графічно, як вплине на рівноважну ціну та рівноважний обсяг продукції збільшення попиту на 20 %.

Задача 4

Умовний приклад:

Функція попиту на шкільні автобуси для сільської місцевості має вигляд: $QD = 500 - P$, функція пропонування: $Qs = 2P - 100$.

Держава приймає рішення про певне субсидування виробництва шкільних автобусів. При цьому вона враховує соціальне значення даного питання.

Завдання:

Визначте аналітично та проілюструйте графічно розподіл вигод від надання виробникам державної субсидії в розмірі 125 тис. грн.. на одиницю товару.

Чим визначається розподіл вигод від субсидії між споживачами і виробниками?

ТЕМА 9 ПІДПРИЄМНИЦТВО

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Ініціативна, самостійна діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг і торгівлі з метою одержання прибутку.

2. Мобілізація капіталу, трудових та інших ресурсів з метою їх виробничого використання.

3. Форма організації підприємництва, що ґрунтується на спільному (пайовому) формуванні фізичними та (або) юридичними особами статутного капіталу підприємства, на розподілі прав та відповідальності залежно від частки у статутному фонді.

4. Відношення прибутку, який отримує підприємець, до суми його витрат.

5. Визнання фінансової неплатоспроможності підприємства.

6. Ціна, що сплачується за користування грошима.

7. Частина прибутку корпоративного підприємства, яка сплачується його власнику (співвласникам) відповідно до обсягу (частки) корпоративних прав.

Терміни і поняття:

а) процентна ставка;

в) норма прибутку;

г) господарське товариство;

д) дивіденд;

е) ресурсна функція;

ж) підприємництво;

з) банкрутство.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Яке визначення найточніше передає сутність підприємницької діяльності:

а) підприємництво – це приватна господарська діяльність людей, пов'язана з виробництвом товару;

б) підприємництво – це ініціативна, самостійна діяльність людей, пов'язана з організацією нового підприємства, розробкою нового товару, прийняттям інших оригінальних рішень, яка передбачає ризик та повну відповідальність;

в) підприємництво – це наявність економічних ініціатив у менеджерів підприємств, пов'язаних із його стратегічним розвитком;

г) підприємництво – це нові ініціативні підходи у виробничій та інших сферах діяльності, які найбільше відповідають вимогам економічного розвитку?

2. Підприємець виконує певні функції. До функцій підприємницької діяльності не належить:

а) ресурсне забезпечення бізнес-діяльності;

б) організація виробництва;

в) розробка статуту підприємства та формування господарського законодавства;

г) розробка креативних, інноваційних рішень щодо виробництва та збуту продукції;

д) організація виробництва та розробка креативних рішень у бізнес-діяльності.

3. Ефективність підприємництва як форми економічної діяльності пов'язана, передусім, з:

а) абсолютною свободою діяльності підприємця;

б) можливостями найбільшою мірою реалізувати особистий інтерес та вільну економічну ініціативу;

в) використанням менеджерів як найманих працівників у бізнес-організаціях;

г) намаганням досягти великих грошових доходів, отримати моральне задоволення та абсолютну свободу в своїй діяльності;

д) використанням штучного інтелекту.

4. Для підприємницької діяльності не притаманно таке:

а) економічна самостійність;

б) необмежена самостійність у господарській діяльності;

в) ризик;

- г) креативність;
- д) правильної відповіді немає.

5. Капітал, який використовується підприємцем:

- а) має бути його власністю;
- б) може бути його власністю;
- в) може не бути його власністю;
- г) не повинен бути його власністю;
- д) правильно все, зазначене у пп. б, в;
- е) правильної відповіді немає.

6. Чи обов'язково власнику підприємства бути його директором чи іншим топ-менеджером:

- а) ні, оскільки він може наймати спеціалістів для управління підприємством;
- б) так, оскільки він сам безпосередньо повинен приймати всі управлінські рішення;
- в) ні, оскільки у більшості сучасних компаній виключно усі рішення приймаються власником;
- г) так, оскільки збори власників підприємства не можуть проводитися більше ніж один раз на рік?

7. Хто з перерахованих економічних суб'єктів не належить до підприємців:

- а) власник кафе;
- б) фермер;
- в) власник 50 % акцій акціонерного товариства;
- г) власник облігацій підприємства;
- д) правильної відповіді немає?

8. Збиткове – це таке підприємство, де:

- а) відсутній прибуток;
- б) низька рентабельність;
- в) низька заробітна плата;
- г) затрати перевищують валовий дохід;
- д) зайві витрати, пов'язані з недостатньо ефективною організацією виробництва менеджерами підприємства.

9. Відсутність прибутку – це свідчення:

- а) банкрутства підприємства;
- б) нереалізації кінцевої підприємницької мети;
- в) критичного погіршення становища підприємства на даний момент часу;
- г) зменшення доходів покупців;
- д) правильної відповіді немає.

10. Підприємництво на основі використання об'єктів державної власності:

- а) принципово неможливе;
- б) можливе за наявності відповідної угоди з власником;
- в) можливе, тільки в тому випадку якщо ці об'єкти в подальшому будуть приватизовані;
- г) можливе у сфері послуг;
- д) можливе в логістичній сфері.

11. Остаточною метою підприємницької діяльності є:

- а) задоволення зростаючих потреб населення;
- б) отримання прибутку;
- в) розширення ринків збуту продукції;
- г) реалізація науково-технічних досягнень у виробничій діяльності;
- д) утримання персоналу підприємства.

12. Ризик у підприємницькій діяльності:

- а) абсолютно неминучий;
- б) неминучий у діяльності лише слабких компаній-новачків;
- в) зникає при ефективному управлінні компанією;
- г) правильно все, зазначене у пп. б, в;
- д) є однозначно результатом поганої роботи менеджерів певного підприємства.

13. Метою приватизації підприємств не може бути:

- а) зміна розподілу власності у державному секторі;
- б) розвиток конкуренції;
- в) пошук нових, більш ефективних власників;
- г) розширення доходів держави;
- д) правильної відповіді немає.

14. В економічній аналітиці використовується поняття «ринкова капіталізація підприємства». Що воно означає:

- а) відповідність капіталу підприємства ринковим вимогам в певний період часу;
- б) відповідність структури капіталу підприємства вимогам науково-технічного прогресу;
- в) ринкова вартість підприємства;
- г) вміння власників і менеджерів підприємства заробляти необхідний капітал;
- д) правильна відповідь не вказана?

- 15.** Підприємець у своїй ринковій діяльності залежить насамперед від:
- а) найманих менеджерів;
 - б) споживачів;
 - в) працівників контролюючих органів;
 - г) постачальників ресурсів;
 - д) банків.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Для здійснення виробничої діяльності потрібні ресурси праці. Тому кожен підприємець створює організаційну структуру, робочі місця та формує попит на працівників.

Підприємці залежні від ринків збуту продукції та загальних процесів в економіці.

Упродовж року середня заробітна плата в країні зросла на 10 %, а індекс споживчих цін (індекс інфляції) склав 7 %.

Питання для аналізу та обговорення:

Як змінилися за цей період реальні доходи працівників підприємств та інших організацій?

Чи будуть відчувати підприємці певну напругу з утриманням працівників на своїх підприємствах у зв'язку з вищезазначеними обставинами в економіці країни?

Чи постане перед підприємцями питання про необхідність підвищення заробітної плати своїм працівникам наступного року?

За яких причин та умов підприємці можуть не розглядати питання про підвищення заробітної плати працівникам у даній ситуації, тобто фактично проігнорувати загальні зміни в економіці?

Задача 2

Підприємство має 5-річний досвід ринкової діяльності.

З моменту свого створення та дотепер підприємство працює в формі публічного акціонерного товариства.

За підсумками календарного року проводяться загальні збори акціонерів.

На загальних зборах у тому числі розглядається питання про розподіл прибутку акціонерного товариства.

Питання для аналізу та обговорення:

Визначте, які можуть бути в принципі варіанти рішень про розподіл прибутку товариства?

Від чого залежить вибір акціонерами того чи іншого варіанту розподілу прибутку товариства?

Чи може скластися така ситуація, коли підприємство отримало достатньо високий обсяг прибутку, проте акціонери прийняли рішення не сплачувати дивіденди?

В прийнятті якого варіанту розподілу прибутку можуть бути зацікавлені топ-менеджери підприємства?

Задача 3

За рішенням загальних зборів акціонерне товариство провело в минулому календарному році додаткову емісію (випуск) акцій.

Через систему фондового ринку було продано фізичним та юридичним особам 1000 акцій.

Проведена емісія акцій надала можливість підприємству залучити капітал в 10 млн. грн.

В січні поточного року було проведено загальні збори акціонерів товариства.

За результатами річної роботи підприємства було прийнято рішення частину прибутку використати на виплату дивідендів.

Дивіденди, що були нараховані, в розрахунку на одну акцію становили 1000 грн.

Зазначимо, що банківський відсоток за депозитами в минулому році склав 10 %. На початку поточного року ставки за депозитами майже не змінилися, прогнозується що вони можуть залишитися приблизно на такому ж рівні до кінця поточного року.

Питання для аналізу та обговорення:

Які причини могли спонукати акціонерів прийняти рішення про додаткову емісію акцій?

Який виграш отримали ті учасники товариства, які були його акціонерами на момент проведення емісії? Чи могли скластися ситуація після проведення додаткової емісії акцій, що їх позиції та економічні інтереси постраждали?

Чи не виникають у вас сумніви щодо доцільності виплати дивідендів у зазначеній ситуації?

Як ви вважаєте, можливо новим інвесторам (новим акціонерам) доцільно було вибрати інший варіант інвестування – наприклад, розмістити гроші на депозитних банківських рахунках та отримувати стабільні проценти?

Чи можна порівняти доходність вкладення грошей на придбання акцій (умовний варіант 1) та при їх розміщенні на банківський депозит (умовний варіант 2)?

Як можна оцінити відповідні рішення інвесторів щодо придбання акцій в плані довгострокової перспективи саме такого варіанта інвестиційної діяльності? Чи є тут ризики? Якщо так, то наскільки їх можна вважати суттєвими?

ТЕМА 10 КОНКУРЕНЦІЯ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Чиста монополія, існування якої визнається суспільством доцільним.
2. Відсутність повної інформації у суб'єктів ринку, здатність окремих суб'єктів пропозиції певною мірою контролювати ціни й отримувати конкурентні переваги.
3. Ринкова ситуація, за якої небагато великих компаній монополізують виробництво й реалізацію основної маси товарів.
4. Суперництво економічних суб'єктів за кращі умови реалізації своїх економічних інтересів.
5. Конкуренція, в якій головним засобом боротьби є ціна.
6. Ситуація на ринку, коли велика кількість виробників пропонує подібну, але не ідентичну продукцію, тобто базується на диференціації продукції.
7. Домінування на ринку одного покупця.

Терміни і поняття:

- а) моносонія;
- в) монополістична конкуренція;
- г) цінова конкуренція;
- д) олігополістична конкуренція;
- е) конкуренція;
- ж) природна монополія;
- з) недосконала конкуренція.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Споживач виграє від конкуренції у сфері пропозиції товарів за рахунок того, що:

- а) збільшується вибір товарів;
- б) стримується зростання цін;
- в) виробник, як правило, намагається краще задовольняти запити споживачів;
- г) правильно все, зазначене у пп. а, б, в;
- д) правильно все, зазначене у пп. б, в?

2. Конкуренція в економіці:

- а) приносить підприємцям лише збитки;
- б) небажане явище для підприємців;
- в) не зовсім бажане явище для підприємців;
- г) забезпечує підприємцю свободу вибору.

3. Що логічно зайве у наступному переліку:

(Увага, тест пов'язаний лише з проблемою конкуренції).

- а) система магістральних газопроводів;
- б) виробництво космічної техніки;
- в) виробництво зерна;
- г) виробництво військової техніки;
- д) виробництво алюмінію?

4. Для досконалої конкуренції не характерно таке:

- а) товари різних виробників не мають суттєвих відмінностей;
- б) багато незалежно діючих виробників;
- в) неможливість контролю ринкової ціни з боку окремого виробника;
- г) новим виробникам важко виходити зі своїми товарами на ринок;
- д) правильної відповіді немає.

5. Для олігополії не характерно таке:

- а) наявність певного контролю за ринковою ціною з боку окремих компаній;
- б) порівняно легкий вхід на ринок нових компаній;
- в) існування декількох компаній, які виробляють значну частину наявного на ринку товару;
- г) правильно все, зазначене у пп. б, в.

- 6.** Вертикальне розширення компаній – це:
- а) розширення у межах тієї самої галузі;
 - б) проникнення в галузі з більш високим рівнем рентабельності;
 - в) проникнення в галузі з найбільшим технологічним рівнем виробництва;
 - г) правильної відповіді немає.

- 7.** Компанія з виробництва пирососів купила контрольний пакет акцій меблевої фабрики. Який це тип розширення підприємницької діяльності:
- а) горизонтальний;
 - б) вертикально-лінійний;
 - в) вертикальний;
 - г) конгломеративний (диверсифікований)?

(Підказка. Власник контрольного пакета акцій має вирішальне значення в управлінні підприємством).

- 8.** Вугільне підприємство купило контрольний пакет акцій металургійного підприємства. Який це тип розширення ринкової підприємницької діяльності:
- а) горизонтальний;
 - б) горизонтально-вертикальний;
 - в) вертикальний;
 - г) конгломеративний (диверсифікований);
 - д) глобальний?

- 9.** Банк купив контрольний пакет акцій іншого банку. Який це тип розширення підприємницької діяльності:
- а) горизонтальний;
 - б) вертикальний;
 - в) вертикально-лінійний;
 - г) конгломеративний (диверсифікований)?

- 10.** Що не належить до нецінових методів ведення конкурентної боротьби:
- а) реклама;
 - б) післяпродажний сервіс;
 - в) надання гарантії на продукцію від виробника;
 - г) встановлення сезонних знижок;
 - д) удосконалення властивостей товару;
 - е) правильної відповіді немає?

11. Що з перерахованого не можна вважати одним з напрямів негативного впливу монополізму на економіку:

- а) підривається рівномірність у відносинах між виробниками та споживачами;
- б) обмежується можливість вибору;
- в) штучно обмежуються можливості дрібних виробників;
- г) правильної відповіді немає?

12. До способів зменшення (усування) ринкової конкуренції не належить:

- а) приєднання підприємств-конкурентів;
- б) отримання одним із конкурентів кредиту під пільговий банківський процент;
- в) досягнення домовленостей між підприємствами-конкурентами стосовно обсягів виробництва;
- г) придбання контрольного пакета акцій компанії-конкурента.

13. Однією з основних причин, які обумовлюють суспільну виправданість існування природних монополій, є:

- а) наявність у природних монополій інтересу до розширення масштабів власної діяльності;
- б) менші витрати суспільних ресурсів в умовах існування природної монополії, ніж за умов конкуренції;
- в) державі простіше контролювати діяльність таких підприємств;
- г) у природних монополій формується суттєвий інтерес до інноваційного розвитку;
- д) правильної відповіді немає.

14. Ринок послуг мобільного зв'язку в Україні є прикладом:

- а) чистої монополії;
- б) монополістичної конкуренції;
- в) олігополії;
- г) чистої конкуренції.

15. Діяльність держави із захисту конкуренції (антимонопольна діяльність) не передбачає:

- а) моніторинг стану конкуренції на ринку;
- б) використання показників стану конкуренції;
- в) надання дозволів на придбання певних пакетів акцій (корпоративних прав) підприємств;
- г) встановлення державою обмежень щодо товарного асортименту підприємств;
- д) правильної відповіді немає.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Оберіть на власний розсуд певний ринок товарів або послуг в Україні. Проаналізуйте основні його аспекти з погляду умов конкурентної ситуації.

Завдання:

До якого типу ринкової конкуренції може бути віднесений зазначений ринок?

Наскільки високими можуть бути бар'єри входу (виходу) на цьому ринку?

Які вимоги висуває конкуренція на ринку щодо роботи менеджменту відповідних компаній?

Задача 2

Оберіть для прикладу компанію, яка працює на ринку монополістичної конкуренції.

Завдання:

В чому є особливості конкуренції на такому ринку?

Менеджери завжди намагаються знайти та реалізувати певні конкурентні переваги своєї компанії. В якому напрямку мають працювати менеджери даної компанії для пошуку та розвитку конкурентних переваг?

Що може бути важливішим – використання цінових чи нецінових інструментів ведення конкурентної боротьби?

Задача 3

Компанії зазвичай прагнуть до розвитку, до розширення своєї ринкової діяльності.

Вам відомі три основні можливі напрями розвитку компаній – горизонтальний, вертикальний, конгломеративний.

Завдання:

Чим визначається відповідний вибір напрямку?

Що беруть до уваги менеджери компаній, розробляючи відповідні управлінські рішення?

Який, на вашу думку, напрям становить найбільшу загрозу для конкуренції?

Задача 4

Знайдіть в Україні приклад ринку з монополістичною конкуренцією. Ви є одним із топ-менеджерів підприємства, яке працює на ринку з таким типом конкуренції.

Завдання:

Що є характерним для конкуренції на цьому ринку?

Які пріоритетні інструменти конкурентної боротьби ви можете запропонувати для даного підприємства?

Задача 5

Оберіть конкретний ринок, для якого є характерною монополістична конкуренція.

Завдання:

Визначте особливості конкуренції на даному ринку.

Уявіть ситуацію: на загальних зборах засновників компанії розглядається питання щодо доцільності входження на даний ринок.

Якими є бар'єри входження на даний ринок? Наскільки вони суттєві?

На використання яких методів конкурентної боротьби доцільно орієнтуватися компанії на даному ринку?

Задача 6

Наведіть приклади ринків в Україні з такими типами конкуренції, як монополістична конкуренція, олігополія, чиста монополія.

Аргументуйте свій вибір.

Поясніть особливості роботи менеджерів компаній залежно від того, на якому конкурентному ринку вони працюють.

ТЕМА 11 ДОХОДИ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Обсяг грошових надходжень за певний період часу.
2. Винагорода за використання підприємницьких здібностей у відповідній бізнес-діяльності.
3. Державні витрати, пов'язані з прямим перерозподілом доходів між членами суспільства.
4. Доход від реалізації послуг праці в рамках діяльності певного підприємства.
5. Ціна, що сплачена за користування землею та іншими ресурсами, обсяги яких строго обмежені.
6. Оцінка доходу, який отримав найманий працівник або підприємець з урахуванням індексу інфляції за певний період часу.
7. Сума постійних і змінних витрат, які пов'язані з відповідною бізнес-діяльністю.

Терміни і поняття:

- а) рента;
- б) реальний дохід;
- в) прибуток;
- г) дохід;
- д) заробітна плата;
- є) трансфертні платежі;
- ж) валові витрати.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Що не належить до доходів, які отримують суб'єкти в результаті пропозиції економічних ресурсів:

- а) заробітна плата менеджерів підприємств;
- б) процент за надання позики;
- в) прибуток;
- г) рента;
- д) правильної відповіді немає?

2. Що належить до доходів, які отримують певні суб'єкти в результаті їхнього особливого соціального становища:

- а) орендна плата;
- б) заробітна плата;
- в) пенсія;
- г) заробітна плата державного службовця;
- д) правильно все, зазначене у пп. в, г?

3. Що належить до форм використання особистого доходу фізичними особами:

- а) сплата податків;
- б) збереження;
- в) споживання;
- г) правильно все, зазначене у пп. б, в;
- д) правильно все, зазначене у пп. а, б, в?

4. Обсяг отриманих доходів фізичними особами не спричиняє жодного впливу на:

- а) рівень матеріального благополуччя;
- б) зацікавленість у збереженні та розвитку економічних ресурсів;
- в) можливості духовного розвитку людей;
- г) ринковий попит;
- д) правильної відповіді немає.

5. Які суб'єкти мають вплив на умови трудової угоди, рівень заробітної плати:

- а) працівник і роботодавець;
- б) працівник, роботодавець, профспілки;
- в) працівник, роботодавець, профспілки, держава (в кількох випадках);
- г) працівник, роботодавець, профспілки (як правило), держава (завжди);
- д) виключно роботодавець?

6. Які фактори не визначають поведінку працівника (носія робочої сили) на ринку праці:

- а) сімейний стан;
- б) заробітна плата, яка пропонується роботодавцем;
- в) місцезнаходження підприємства;
- г) екологічні, санітарні умови праці;
- д) правильно все, зазначене у пп. а, в;
- е) правильної відповіді немає?

7. Що не належить до компетенції профспілок:

- а) установлення мінімальної заробітної плати;
- б) укладання колективного договору з адміністрацією підприємства (організації);
- в) укладання галузевих тарифних угод;
- г) укладання міжгалузевих тарифних угод з урядом;
- д) правильної відповіді немає?

8. Держава:

- а) завжди виступає роботодавцем;
- б) у багатьох випадках виступає роботодавцем;
- в) ніколи не виступає роботодавцем;
- г) дуже рідко виступає роботодавцем.

9. Які фактори не впливають на ставку заробітної плати:

- а) попит на трудові послуги;
- б) пропозиція праці;
- в) діяльність держави у сфері заробітної плати;
- г) діяльність профспілок;
- д) правильної відповіді немає?

10. Встановлена державою офіційна мінімальна заробітна плата – це:

- а) рекомендована нижня межа індивідуального доходу;
- б) розмір прожиткового мінімуму;
- в) показник, на основі якого визначається динаміка заробітної плати у країні;
- г) нижня межа заробітної плати працівника будь-якого підприємства (організації);
- д) вартість основних продуктів споживання за певний період часу.

11. Безпосереднім фактором прибутку підприємства не є:

- а) обсяг виробленої продукції;
- б) ціна одиниці реалізованої продукції;
- в) собівартість одиниці продукції;

г) ціна одиниці реалізованої продукції та обсяг виробленої продукції підприємства;

д) правильна відповідь не вказана.

12. Диференціація доходів – це:

а) різниця у доходах, отриманих різними людьми за певний період часу;

б) різниця між найбільшим та найменшим рівнем доходу;

в) корегування державою доходів через податкову систему;

г) співвідношення мінімальної пенсії та мінімальної заробітної плати в країні;

д) різниця між мінімальною заробітною платою і мінімальною пенсією.

13. Диференціація доходів працюючого населення:

а) доцільна тільки по відношенню до менеджерів підприємств виробничої сфери;

б) неминуча, але це виключно недолік певної соціально-економічної системи;

в) неминуча, але вона має бути контрольованою;

г) реальний факт в більшості економік, але слід шукати шляхи її ліквідації.

14. Перерозподіл первісних доходів здійснюють:

а) держава;

б) страхові компанії;

в) банки;

г) благодійні фонди;

д) підприємства сфери послуг;

е) правильно все, зазначене у пп. а, г.

15. Державна система пенсійного забезпечення в Україні не передбачає:

а) формування державного пенсійного фонду;

б) встановлення відповідних податків (зборів) для відрахувань в пенсійний фонд;

в) встановлення рівня мінімальної пенсії;

г) визначення пенсійного доходу особи залежно від рівня її заробітної плати протягом певного періоду трудової діяльності;

д) правильної відповіді немає.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Підприємець залучає певну кількість найманих працівників для здійснення виробничої діяльності.

Протягом минулого року заробітна плата працівників на підприємстві зросла на 5 %.

В минулому році за відповідними рішеннями законодавчого органа країни податки фізичних осіб зросли в країні на 3 %.

За цей же період витрати працівників на придбання товарів першочергового значення з причини зростання загального рівня цін в країні підвищилися на 10 %.

Питання для аналізу та обговорення:

Як змінилася реальна заробітна плата працівників підприємства за відповідний період?

Чи будуть відчувати підприємець та менеджери підприємства певну напругу щодо відносин з працівниками на підприємстві у зв'язку з вищезазначеними обставинами?

Чи потрібно топ-менеджерам підприємства та його власникам реагувати на ту ситуацію, яка склалася?

Задача 2

Індекс інфляції (індекс споживчих цін) в певній країні становив за рік 109 %.

Середня заробітна плата в країні за цей же календарний рік зросла на 15 %.

Питання для аналізу та обговорення:

Як змінилися реальні доходи населення в даній країні за зазначений період?

На які напрями діяльності підприємств можуть впливати ці показники?

Чи змінилася собівартість виробництва продукції на підприємствах країни?

Чи потрібно менеджерам підприємств готувати розрахунки щодо підвищення заробітної плати своїм працівникам? Чи завжди є можливими такі проєкти?

Задача 3

Підприємство в формі товариства з обмеженою відповідальністю здійснює виробництво та реалізацію м'ясної продукції. Підприємство вже має значний досвід ринкової діяльності.

Ринком збуту продукції підприємства є велике місто з кількістю населення приблизно 1 млн мешканців. Є підстави бачити досить масштабний ринок збуту продукції.

Однією з особливостей бізнес-діяльності підприємства є наявність досить широкого асортименту продукції.

На початку січня менеджери підприємства підводять підсумки роботи підприємства в минулому році та розробляють бізнес-плани на новий календарний рік.

В інформаційному просторі з'явилася макроекономічна інформація, яка може мати значення для діяльності підприємства та управлінської роботи.

Так, уряд країни прийняв рішення про проведення в березні місяці індексації всіх пенсій на рівень інфляції (5 %). Одночасно прийнято рішення про збільшення рівня офіційної мінімальної заробітної плати в країні на 10 %.

Питання для аналізу та обговорення:

Менеджерам потрібно спрогнозувати можливі зміни.

Яким чином прийняті державою рішення можуть позначитися на попиті на продукцію підприємства та показниках збуту продукції, доходах підприємства?

Чи доведеться менеджерам підприємства запроваджувати певні заходи щодо коригування бізнес-діяльності підприємства з урахуванням очікуваних рішень держави?

Задача 4

Підприємство має організаційну форму приватного акціонерного товариства.

Підприємство має такі показники господарської діяльності станом на початок календарного року:

– сукупна собівартість продукції підприємства за минулий рік складає 600 тис. грн;

– ціна одиниці товару, за якою підприємство здійснювало реалізацію продукції на ринку в минулому році, дорівнює 200 грн. На початок поточного року підприємство не змінило ринкову ціну реалізації своєї продукції, вона залишилася на рівні 200 грн;

– обсяг продажу продукції підприємства за результатами діяльності в минулому році становить 4 тис. одиниць.

Питання для аналізу та обговорення:

Розрахуйте загальний обсяг прибутку, який отримало дане підприємство за минулий календарний рік.

Як ви можете оцінити фінансові результати діяльності підприємства в минулому році?

Як ви можете оцінити ефективність діяльності підприємства в минулому році?

Чому менеджери підприємства залишили минулорічну ціну реалізації продукції?

Чи має підприємство інвестиційні можливості для розвитку своєї діяльності в поточному та наступних роках?

ТЕМА 12 ПІДПРИЄМСТВА

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Заміщення в грошовій формі зношених засобів праці поступовим перенесенням вартості на продукт, що виробляються.

2. Частина прибутку акціонерного товариства, яка розподіляється серед власників акцій.

3. Матеріально-речові та грошові ресурси, якими володіє підприємство.

4. Передчасна втрата основними фондами їх вартості або її зменшення.

5. Рух фондів від моменту авансування грошових коштів до їх повного повернення.

6. Кількість акцій, володіння якими дає можливість контролювати діяльність акціонерного товариства.

7. Відокремлена економічна організація, яка займається виробництвом та реалізацією певних товарів.

8. Матеріальний знос машин, інструментів, будинків і споруд, інших засобів праці за час їх функціонування в процесі виробництва або невикористання.

Терміни і поняття:

а) фізичний знос виробничих фондів;

б) фонд дивідендів;

в) моральний знос виробничих фондів;

г) амортизація виробничих фондів;

д) фонди підприємства;

е) контрольний пакет акцій;

е) оборот фондів;

ж) підприємство.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Чим визначається мета діяльності підприємства, передусім:
 - а) інтересами його власників;
 - б) господарським законодавством;
 - в) економічною політикою держави;
 - г) баченням ситуації топ-менеджерами підприємства;
 - д) колективною угодою між адміністрацією та профспілковим комітетом підприємства?

2. Характерною особливістю діяльності приватного підприємства у ринковому середовищі не є:
 - а) самостійне здійснення процесу відтворення;
 - б) повна економічна відповідальність за результати власної діяльності підприємства;
 - в) можливість самостійного розпорядження прибутком, який отримало підприємство;
 - г) використання найманих менеджерів;
 - д) правильної відповіді немає.

3. У товаристві з обмеженою відповідальністю передбачається:
 - а) чітко обмежена кількість його членів;
 - б) участь лише фізичних осіб;
 - в) застосування додаткових обмежень на використання прибутку для невиробничих цілей;
 - г) відповідальність учасників товариства розмірами внесених до статутного фонду паїв.

4. Повне товариство характеризується:
 - а) найбільшою втратою самостійності його членів;
 - б) найбільшим ступенем стійкості;
 - в) необмеженою відповідальністю учасників;
 - г) як правило, створенням додаткових органів контролю та управління товариством.

5. Члени-вкладники у змішаному (командитному) товаристві:
 - а) несуть необмежену відповідальність;
 - б) мають повний голос;
 - в) створюють свою спостережну раду;
 - г) мають сумарну частку в капіталі товариства менше 50 %.

6. До переваг акціонерного товариства не належить:

- а) здатність зібрати значні фінансові ресурси;
- б) обмежена відповідальність власників підприємства;
- в) можливість здійснювати спеціалізацію виробництва;
- г) наявність механізму для постійного залучення додаткових інвесторів.

7. Будь-який акціонер:

- а) має гарантії отримання дивідендів на свої акції;
- б) має змогу управляти поточною діяльністю акціонерного товариства;
- в) має право вирішального голосу на загальних зборах власників товариства;
- г) є співвласником підприємства.

8. Розмір дивідендів не залежить від:

- а) розміру прибутку підприємства;
- б) зміни курсової вартості акції;
- в) порядку розподілу прибутку;
- г) виду акції.

9. Вищий орган акціонерного товариства – це:

- а) загальні збори акціонерів;
- б) спостережна рада;
- в) правління (дирекція);
- г) рада акціонерів, які володіють контрольним пакетом акцій.

10. Найбільший особистий ризик учасників характерний для:

- а) повного товариства;
- б) товариства з обмеженою відповідальністю;
- в) змішаного (командитного) товариства;
- г) товариства з додатковою відповідальністю.

11. В Україні державні підприємства не мають права:

- а) нараховувати і сплачувати дивіденди;
- б) отримувати кредити у комерційних банках;
- в) купувати сировинні ресурси за кордоном;
- г) правильної відповіді немає?

12. Комунальне підприємство – це:

- а) підприємство, що пов'язане зі сферою обслуговування населення країни;
- б) підприємство, що перебуває у власності відповідних місцевих органів влади;

- в) підприємство, власниками якого є його працівники;
- г) правильної відповіді немає.

13. Класифікація підприємств за розмірами, яка проводиться державою, має за мету передусім:

- а) визначення групи підприємств, які потребують певної державної підтримки;
- б) отримання найповнішої статистичної інформації про стан національної економіки;
- в) стимулювання підвищення прибутковості діяльності відповідних підприємств;
- г) визначення ступеня ризику при кредитуванні підприємств комерційними банками.

14. Критерієм класифікації підприємств за розмірами, які встановлюються державою, не може бути:

- а) кількість працівників;
- б) обсяг господарського обороту;
- в) рентабельність підприємства;
- г) вартість майна підприємства;
- д) правильна відповідь не вказана.

15. Хто саме приймає рішення про банкрутство підприємства в Україні:

- а) власник підприємства;
- б) арбітражний суд;
- в) кредитори;
- г) орган влади, який зареєстрував підприємство;
- д) правильної відповіді немає?

16. В якому з переліків порушена логіка підбору видів підприємств:

- а) промислові, будівельні, сільськогосподарські підприємства;
- б) індивідуальні, дрібні, середні, великі підприємства;
- в) акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, командитні товариства;
- г) комерційні банки, страхові компанії, інвестиційні компанії?

17. Особливістю публічного акціонерного товариства у порівнянні з приватним акціонерним товариством є:

- а) виплата дивідендів;
- б) коливання курсової вартості акцій;
- в) вільний обіг акцій;
- г) менша кількість акціонерів.

18. До основних виробничих фондів підприємства не належать:

- а) виробничі будівлі;
- б) предмети праці;
- в) виробничі споруди;
- г) правильної відповіді немає.

19. Амортизаційні відрахування дозволяють підприємству:

- а) вести розширене відтворення підприємства;
- б) здійснювати відтворення основних фондів підприємства;
- в) здійснювати розширене відтворення основних і оборотних фондів підприємства;
- г) здійснювати відтворення основних і оборотних фондів підприємства.

20. Нормативи амортизаційних відрахувань визначаються:

- а) державою;
- б) адміністрацією підприємства;
- в) адміністрацією підприємства за узгодженням з профспілковим комітетом;
- г) правильно все, зазначене у пп. а, б.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Вартість основних виробничих фондів підприємства – 10 млн грн, чисельність працюючих – 200 чол., обсяг реалізованої продукції – 12 млн грн.

Завдання:

Визначте рівень продуктивності праці, фондівіддачі та фондоозброєності праці на підприємстві.

Яке значення для підприємства мають ці показники?

Наскільки уважно слідкують менеджери за цими показниками?

Яке вони мають значення для діяльності підприємства?

Задача 2

Авансований капітал (грошові кошти) дорівнює 4,6 млн. грн., у тому числі: вартість сировини – 0,7 млн. грн., палива й енергії – 0,5 млн. грн., зарплата – 1,0 млн. грн.

Вартість машин і устаткування в 3 рази більша вартості виробничих будівель і споруд, а середня тривалість їхнього функціонування відповідає 18 рокам у першому випадку і 30 рокам – у другому.

Завдання:

Розрахуйте суму амортизаційних відрахувань, що нагромадиться через 7 років.

Яке значення мають обсяги амортизаційних відрахувань для підприємств?

Які управлінські рішення приймають менеджери підприємств щодо амортизаційних процесів?

Задача 3

При сукупній собівартості 300 тис. грн і ринковій ціні одиниці товару 100 грн обсяг продажу на підприємстві становив 4 тис. одиниць за певний період часу.

Завдання:

Розрахуйте загальний обсяг прибутку підприємства за встановлений період часу.

Яким чином може бути використаний прибуток підприємства? Якими є потенційні напрями його використання?

Яку роль в цьому процесі відіграють його менеджери?

Задача 4

Вартість реалізованої продукції підприємства – 1,5 млн грн, сукупні витрати – 901 тис. грн., ставка оподаткування прибутку – 25 %, орендні платежі – 40 тис. грн., сплата відсотків за кредит – 60 тис. грн.

Завдання:

Визначте величину чистого прибутку підприємства.

З чого складаються «сукупні витрати»?

Наскільки важливо для менеджерів здійснення їх контролю?

Задача 5

Постійні витрати підприємства за рік становлять 3,0 млн. грн. Змінні витрати на одиницю продукції – 200 грн., обсяги виробництва за рік – 20 тис. шт. Отриманий прибуток становив 1,0 млн. грн.

Завдання:

Визначте рентабельність виробництва продукції підприємства.

Як ви вважаєте, чому у підприємства може бути таке значне перевершення постійних витрат над змінними?

Чи мають менеджери за такої ситуації активно відшукувати рішення на зміну ситуації?

Задача 6

На етапі свого створення та в процесі подальшого функціонування публічне акціонерне товариство випустило звичайних акцій на загальну суму 4,5 млн. грн.

В минулому календарному році акціонерне товариство отримало 12 млн грн прибутку.

На загальних зборах акціонерів товариства було прийнято рішення здійснити розподіл отриманого прибутку у вигляді дивідендів.

Питання для аналізу та обговорення:

1. Чи можна за цими даними визначити загальну суму дивідендів та в розрахунку на одну акцію?

2. Як ви взагалі можете оцінити дане рішення загальних зборів акціонерів товариства?

3. Чи можете оцінити рішення загальних зборів акціонерів товариства очима менеджерів цього підприємства? Чи якимось чином воно може позначитися на менеджерах підприємства?

ТЕМА 13

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Обов'язкові платежі домашніх господарств та організацій в бюджет держави.
2. Обмеження пропозиції грошей, стримування інфляції.
3. Перевищення надходжень до бюджету над видатками.
4. Відношення обов'язкових резервів комерційного банку до загальної суми його депозитів.
5. Процентна ставка за кредитами, які центральний банк надає комерційним банкам.
6. Ситуація, коли видатки з бюджету перевищують надходження до нього.
7. Система кредитних відносин, принципів і форм кредитування та сукупність кредитно-фінансових установ, які створюють, акумулюють і надають грошові засоби на засадах кредитування.

Терміни і поняття:

- а) податки;*
- в) профіцит державного бюджету;*
- г) облікова ставка;*
- д) бюджетний дефіцит;*
- є) рестрикційна грошово-кредитна політика;*
- е) резервна норма;*
- ж) кредитна система.*

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Податки – це:
 - а) грошові суми, які стягуються з кожної працюючої людини;
 - б) грошові й натуральні платежі, які сплачуються людиною державі;
 - в) грошові суми, що стягуються державою з прибутку та заробітної плати;
 - г) обов'язкові платежі юридичних та працюючих фізичних осіб до бюджету держави;
 - д) правильної відповіді немає.

2. До прямих податків належить:
 - а) податок на прибуток;
 - б) податок на додану вартість;
 - в) акцизний збір;
 - г) правильної відповіді немає.

3. Збиткові підприємства не платять:
 - а) жодних податків;
 - б) податок на прибуток;
 - в) податок на додану вартість;
 - г) податок на прибуток та податок на додану вартість.

4. Як зміниться графік пропозиції товару при збільшенні ставки оподаткування прибутку:
 - а) зросте величина пропозиції;
 - б) зменшиться величина пропозиції;
 - в) крива пропозиції зміститься ліворуч;
 - г) крива пропозиції зміститься праворуч?

5. Зі збільшенням ставок оподаткування доходи державного бюджету швидше за все:
 - а) зростатимуть;
 - б) зменшуватимуться;
 - в) зростатимуть до певного рівня, а потім почнуть знижуватися;
 - г) знижуватимуться до певного рівня, а потім почнуть зростати.

6. Державний борг найчастіше виникає як наслідок перевищення:
 - а) валового внутрішнього продукту над національним доходом;
 - б) витрат державного бюджету над його надходженнями;

- в) грошової емісії над потребами в грошовій масі;
- г) сумарних витрат виробництва над доходами.

7. До безпосередніх функцій кредитного ринку не належить:

- а) мобілізація заощаджень домашніх господарств і тимчасово вільних грошових коштів підприємств;
- б) пропозиція грошей підприємствам;
- в) переміщення грошей між галузями економіки, територіями;
- г) створення ефективних умов використання трудових ресурсів на підприємствах;
- д) правильної відповіді немає.

8. Для менеджерів підприємств кредитний ринок може розглядатися, як:

- а) джерело отримання грошових коштів;
- б) як канал продажу експортної виручки;
- в) як можливість придбання та продажу корпоративних цінних паперів;
- г) всі вказані відповіді – правильні.

9. До функцій центрального банку не належить:

- а) проведення грошової емісії;
- б) формування і використання валютних резервів держави;
- в) регулювання грошового обігу;
- г) визначення нормативів діяльності комерційних банків;
- д) розпорядження бюджетними коштами держави;
- е) правильної відповіді немає.

10. До методів грошово-кредитного регулювання, яке здійснюється центральним банком, не належить:

- а) зміна резервної норми;
- б) зміна облікової ставки;
- в) проведення операцій на відкритому ринку;
- г) перерозподіл бюджетних коштів держави;
- д) правильна відповідь зазначена в пп. в, г.

11. Зміна норми обов'язкових резервів:

- а) скорочує кредитні ресурси комерційних банків;
- б) не впливає на обсяг реальних кредитних ресурсів комерційних банків;
- в) зменшує або збільшує кредитні ресурси комерційних банків;
- г) збільшує кредитні ресурси комерційних банків.

12. До наслідків рестрикційної політики центрального банку не належить:

- а) прискорення інфляції;
- б) скорочення безробіття;

- в) збільшення інвестиційних витрат;
- г) правильна відповідь зазначена в пп. а, б, в;
- д) правильна відповідь зазначена в пп. б, в;
- е) правильна відповідь зазначена в пп. а, б.

13. Центральний банк змінює облікову ставку з метою:

- а) збільшення доходів державного бюджету;
- б) активізації фондового ринку країни;
- в) вирівнювання платіжного балансу;
- г) зменшення циклічних коливань;
- д) правильна відповідь не вказана.

14. Розширення масштабів скуповування державою своїх облігацій за незмінності інших умов може призвести до:

- а) збільшення кількості грошей у суб'єктів економічної діяльності;
- б) зменшення грошової маси, що знаходиться в обігу;
- в) зростання вартості кредитів комерційних банків;
- г) зменшення вартості кредитів комерційних банків;
- д) правильна відповідь не вказана.

15. Експансіоністська грошово-кредитна політика центрального банку здійснюється через:

- а) розширення грошової пропозиції, зменшення процентних ставок і розширення доступу до кредитів;
- б) зменшення грошової пропозиції та заборони процесу інвестування на певний час;
- в) зменшення грошової пропозиції, збільшення процентних ставок і стимулювання інвестиційного процесу;
- г) ліквідації пільгового кредитування і збільшення відповідальності економічних суб'єктів за нераціональне використання кредитних ресурсів.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Ви – аналітик Міжнародного Валютного Фонду по Україні.

В Україні економічний спад.

Ви аналізуєте українську податкову систему в контексті макроекономічної політики держави.

Економічний спад – це проблема, яка потребує від управлінців пошуку шляхів її вирішення.

Питання для аналізу та обговорення:

На вашу думку, як в принципі за допомогою податково-бюджетної політики можна стимулювати економічне зростання?

Які зміни потрібно, на ваш погляд, потенційно внести в систему оподаткування? На що вони мають бути спрямовані?

Які зміни потрібно, на ваш погляд, внести в бюджетну політику держави?

Чи, можливо, такі зміни взагалі недоцільно проводити в умовах економічного спаду?

Задача 2

Дефіцит державного бюджету є достатньо поширеною проблемою в сучасній економіці.

Визначте яким є дефіцит державного бюджету в Україні та в окремих інших країнах світу.

Завдання:

Поясніть, які в принципі фактори можуть найбільше впливати на появу та масштаби дефіциту державного бюджету?

Які фактори, на ваш погляд, найсильніше впливають на рівень дефіциту державного бюджету в сучасній Україні?

Яким чином дефіцит державного бюджету може впливати на діяльність підприємств?

Чи потрібно менеджерам підприємств уважно аналізувати стан дефіциту державного бюджету країни? Чи, можливо, ця проблема має значення, але не дуже суттєве?

Задача 3

Одним із інструментів проведення монетарної макроекономічної політики є зміна норми обов'язкових резервів комерційних банків.

На основі даних, наведених у таблиці 13.1, а також реальних даних Національного банку України щодо норм обов'язкових резервів комерційних банків, визначте кредитні можливості чотирьох умовних комерційних банків (потрібно внести відповідні розрахунки в таблицю – кількість грошей для кредитування).

Питання для аналізу та обговорення:

Яке значення має норматив обов'язкових резервів для діяльності комерційних банків?

Чому центральний банк періодично змінює норматив обов'язкових резервів?

Чи впливає зміна нормативу обов'язкових резервів на діяльність підприємств різних галузей економіки?

Чи звертають достатньо суттєву увагу менеджери цих підприємств на зміни нормативу обов'язкових резервів комерційних банків?

Таблиця 13.1

Визначення обсягів грошей для кредитування

Банк	Зобов'язання банку	Обов'язкові резерви банку	Кількість грошей для кредитування
Банк 1	100,0		
Банк 2	80,0		
Банк 3	64,0		
Банк 4	52,2		

Задача 4

Державні видатки є одним із інструментів макроекономічного регулювання.

Завдання:

Поясніть, як, на вашу думку, можна використати у боротьбі проти економічного спаду або в ситуації «перегрівів» економіки державні видатки в ролі інструмента державного впливу на економічну ситуацію в країні?

Що, наприклад, має робити держава у випадку довготривалої кризової ситуації?

Чи є ризики (проблемні моменти) використання інструментів державного регулювання, що передбачають маніпулювання з державними видатками?

Наскільки уважними мають бути менеджери підприємств щодо процесів, які пов'язані з державними видатками? Можливо є підприємства, для яких політика державних видатків є особливо важливою та може суттєво впливати на їх діяльність?

Задача 5

Депозитні операції – важлива складова діяльності комерційних банків.

Обсяг залучених депозитів умовного комерційного банку становить 500 млн грн.

Норма обов'язкових резервів дорівнює 8 %.

Крім того, банк зберігає ще 5 % надлишкових резервів від суми депозитів.

Завдання:

Яку максимальну суму може використати банк для видачі кредитів юридичним та фізичним особам?

За яких умов (причин) держава може змінити норми обов'язкових резервів?

Як зміна норми обов'язкових резервів може вплинути на ситуацію на кредитному ринку? Зокрема, на попит юридичних та фізичних осіб на позики, на рівень процентних ставок тощо?

Задача 6

Загальні резерви умовного комерційного банку становлять 580 млн грн.

Залучені комерційним банком депозити – 2,55 млрд грн.

Норма обов'язкових банківських резервів, що встановлена центральним банком, – 7 %.

Завдання:

Як може змінитися пропозиція кредитних грошей зазначеного банку, якщо центральний банк змінить резервну норму з 7 до 10 %?

Чи позначиться зміна ситуації на фізичних особах, які є клієнтами даного умовного комерційного банку? Чи зміниться їх ставлення до взаємодії з банком?

Яке це може мати значення для підприємств, які є клієнтами даного банку? Для якої групи підприємств зміна зазначеної норми та відповідно ситуації з кредитуванням може мати найбільше значення?

ТЕМА 14 МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ЗВ'ЯЗКИ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Зовнішньоторговельна політика держави, що сприяє вільній торгівлі та орієнтована на обмежену роль держави.
2. Співвідношення між експортом та імпортом товарів за певний період часу.
3. Спеціальний податок на товари, що імпортуються або експортуються.
4. Встановлення міжнародних виробничих зв'язків між спеціалізованими суб'єктами.
5. Процес спеціалізації окремих країн у рамках світового господарства.
6. Переміщення товарів і послуг за межі, що позначені державними кордонами.
7. Переміщення людських ресурсів з однієї країни в іншу.
8. Переміщення капіталів між країнами в пошуках вигіднішої сфери їх використання.

Терміни і поняття:

- а) зовнішньоторговельне сальдо;
- в) міжнародна кооперація;
- г) міжнародна трудова міграція;
- д) лібералізм;
- е) міжнародна торгівля;
- ж) міжнародний поділ праці;
- з) міжнародний рух капіталу;
- к) мито.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Практично будь-яка національна економіка є:
 - а) частиною світової економіки, а тому залежить від неї;
 - б) абсолютно відкритою економічною системою і тому цілком залежить від світової економіки;
 - в) частиною світової економіки і прагне істотним чином скоротити свою залежність від неї;
 - г) частиною світової економіки і прагне до розширення протекціоністських заходів;
 - д) правильно все, зазначене в пп. а, в.

2. За рахунок міжнародних економічних зв'язків неможливо досягати таких результатів:
 - а) подолати обмеженість національного ринку як місця реалізації певних товарів;
 - б) подолати обмеженість національної бази необхідних для виробництва ресурсів;
 - в) здійснювати спеціалізацію виробництва, робити його ефективнішим;
 - г) підвищувати якісний рівень товарів, що виробляються;
 - д) правильної відповіді немає.

3. Що не належить до чинників спеціалізації окремих країн у рамках світової економіки:
 - а) географічне розташування країни;
 - б) природно-кліматичні умови країни;
 - в) ресурсні можливості країни;
 - г) історичні традиції країни;
 - д) рівень кваліфікації менеджерів підприємств і державних службовців;
 - е) правильної відповіді немає?

4. Спеціалізація країни, яка ґрунтується на абсолютних перевагах, передбачає:
 - а) можливість постійно розширювати випуск найбільш вигідних для неї товарів;
 - б) можливість виробляти певні товари з найбільш низькими в порівнянні з іншими країнами витратами;
 - в) наявність переваг за природно-кліматичними умовами, що сприяє виробництву певних товарів;
 - г) перевага даної країни в забезпеченості певними видами виробничих ресурсів.

5. До інструментів регулювання державою зовнішньої торгівлі не належить:

- а) мито;
- б) квоти;
- в) ліцензії;
- г) субсидії експортерам – виробникам певних товарів;
- д) рестриктивна грошово-кредитна політика;
- е) правильної відповіді немає.

6. Кількісні обмеження на ввезення або вивезення певних товарів, які запроваджуються на певний час:

- а) акцизний збір;
- б) квоти;
- в) мито;
- г) адвалорне мито;
- д) правильної відповіді немає.

7. Антидемпінгова політика держави – це:

- а) діяльність держави, що перешкоджає реалізації товарів за цінами, нижчими за їх собівартість або істотно нижчими за їх існуючу ринкову вартість;
- б) діяльність держави, яка пов'язана з субсидуванням відповідних виробників експортних товарів;
- в) діяльність держави, спрямована на активну підтримку експортного сектора економіки та обмеження імпорتنих операцій;
- г) діяльність держави, яка пов'язана з обмеженням іноземної конкуренції на світових ринках;
- д) правильної відповіді немає.

8. Зовнішньоторговельний оборот країни – це:

- а) загальна вартість експорту та імпорту;
- б) загальний обсяг проданої країною продукції;
- в) різниця між вартістю експорту та імпорту;
- г) частка експорту в національному продукті;
- д) правильна відповідь не вказана.

9. До інструментів регулювання державою зовнішньої торгівлі не належить:

- а) квота;
- б) мито;
- в) ліцензії;
- г) рестриктивна грошово-кредитна політика;
- д) правильної відповіді немає.

10–12. До яких форм міжнародних економічних зв'язків можуть бути віднесені наступні приклади:

10) компанія з Німеччини розробляє за угодою план приватизації одного з промислових підприємств в Україні (співробітництво розраховано на один рік);

11) компанія з Польщі придбала 30 % акцій однієї української меблевої фабрики;

12) Україна отримала американський кредит на реконструкцію паливно-енергетичного комплексу?

Форми:

а) закордонні капіталовкладення;

б) участь у міжнародних економічних організаціях;

в) міжнародна торгівля;

г) міжнародна міграція робочої сили;

д) правильної відповіді немає.

13. Формами приватних іноземних інвестицій є:

а) прями інвестиції, портфельні інвестиції, позики;

б) прями та портфельні інвестиції;

в) прями інвестиції та позики;

г) портфельні інвестиції та позики;

д) кредити Міжнародного валютного фонду.

14. Придбання іноземних облігацій є:

а) формою іноземного інвестування;

б) формою прямого іноземного інвестування;

в) не має ніякого відношення до питання інвестування;

г) є виключно діяльністю держави;

д) способом отримання певних корпоративних прав в підприємствах інших країн.

15. Створення дочірніх підприємств на території іншої країни є прикладом:

а) портфельного інвестування;

б) надання допомоги іноземній державі;

в) прямого інвестування;

г) іноземної позики;

д) правильна відповідь не вказана.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Припустімо, країни Х та У випускають одночасно такі товари: продукти харчування та автомобілі.

Обидві країни роблять машини з однаковим результатом: по 100 автомобілів на місяць.

Щодо продуктів харчування ситуація інша: в країні X виробляється 200 т продуктів харчування на місяць, а в країні У – лише 100 т.

Завдання:

Визначте, яка країна у виробництві цих продуктів володіє порівняльною перевагою?

Визначте, чому може виникати така різниця в результативності виробництва у двох країн?

Які висновки можна зробити з цього? Якими можуть бути потенційні практичні управлінські рішення щодо цієї ситуації?

Задача 2

Менеджери кондитерської фабрики розглядають доцільність та можливість інвестування поза межами своєї країни. Компанія є середньою за своїми розмірами. Має десятирічний досвід бізнес-діяльності на українському ринку кондитерських виробів.

Першочерговим поштовхом для аналітичної роботи менеджерів компанії стало бажання власників компанії вийти на ринки інших країн. Власники надали доручення менеджерам компанії проаналізувати ситуацію та надати свої пропозиції.

Питання для аналізу та обговорення:

1. Які мотиви потенційно можуть бути у власників компанії щодо виходу на іноземні ринки?

2. Які можуть бути потенційними форми здійснення іноземного інвестування?

3. Які форми виглядають простішими?

4. Які форми виглядають складнішими?

5. Які форми (форму) іноземного інвестування вам здається було б доречним використати?

6. Чи можуть в перспективі змінитися форма іноземного інвестування даної компанії?

Задача 3

Проаналізуйте наступні погляди.

Перший погляд:

Треба бути патріотом і купувати українські товари, надаючи їм перевагу перед іноземними. Українці тільки виграють, коли вітчизняні компанії будуть конкурентоспроможними та мати кращі показники ринкового збуту. Це прояв патріотизму по відношенню до національних виробників.

Другий погляд:

Українським споживачам треба купувати насамперед товари високої якості. При цьому не має значення, якою є країна-походження цих товарів. Патріотизм не повинен мати вирішального значення у ринковому виборі.

Усі ми виграємо від того, що конкуренція змусить компанії, які представлені на ринку, підвищувати якість продукції та знижувати ціни.

Який погляд є, на вашу думку, більш обґрунтованим?

Задача 4

Як відомо, Китай є одним із потужних виробників автомобілів різного призначення.

Китайські підприємства є масштабними експортерами автомобілів у багато країн світу.

Завдання:

Опишіть позицію, яку ви б зайняли стосовно доцільності встановлення державою високих ставок мита на автомобілі, зроблені в Китаї, якби ви були:

- а) власником компанії з виробництва автомобілів в Україні;
- б) працівником на автомобільному підприємстві, який має локацію в Україні;
- в) споживачем, який вже накопичив кошти та збирається купити новий автомобіль в Україні;
- г) топ-менеджером в компанії, яка є дилером в Україні щодо китайських автомобілів.

Задача 5

Уявіть собі, що ви працюєте менеджером в компанії, яка здійснює зборку автомобілів в Україні.

Компанія відчуває постійний та значний конкурентний тиск з боку виробників автомобілів, які базуються в інших країнах та експортують свою продукцію на ринок України.

В компанії прийняли рішення звернутися до уряду України з проханням ввести регуляторні заходи митного спрямування для обмеження імпорту іноземних автомобілів в Україну.

Питання для аналізу та обговорення:

1. «Ввести регуляторні заходи митного спрямування». Про які саме заходи може йти мова?
2. Звернення без аргументації немає ніякого сенсу. Які аргументи ви б навели у такому зверненні?
3. Які б потенційно могли бути контраргументи щодо змісту звернення компанії, зокрема викладених прохань щодо «заходів»? Від кого вони могли надходити?
3. Наскільки високими є шанси позитивного розгляду в уряді такого звернення?

ТЕМА 15 МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ

1. Терміни та поняття

Для визначень, які подано нижче, знайдіть відповідний термін чи поняття.

1. Ціна грошової одиниці однієї країни (групи країн), виражена у грошовій одиниці іншої країни (групи країн).
2. Здатність резидентів і нерезидентів вільно, без усяких обмежень, обмінювати національну валюту на іноземну і використовувати іноземну валюту в угодах з реальними та фінансовими активами.
3. Зниження курсу однієї валюти відносно іншої валюти.
4. Статистичний звіт, в якому в систематизованому вигляді наводяться дані щодо зовнішньоекономічних операцій даної країни з іншими країнами світу за певний період часу.
5. Інтернаціональна вартість товару, яка визначається головними продавцями і покупцями певного товару на світовому ринку в процесі здійснення великих операцій з даним товаром.
6. Статистичний звіт, у якому відображено платежі з експорту, імпорту та реекспорту товарів за певний проміжок часу.
7. Сума експорту та імпорту.
8. Підвищення курсу однієї валюти відносно іншої валюти.

Терміни і поняття:

- a) зовнішньоторговельний баланс;
- в) ревальвація;
- г) платіжний баланс;
- д) зовнішньоторговельний оборот;
- е) світова ціна;
- ж) валютний курс;
- з) конвертованість валюти;
- к) девальвація.

2. Тести

Знайдіть єдину правильну відповідь.

1. Показник, який відображає всі зовнішньоекономічні операції країни за певний період часу:

- а) зовнішньоторговельне сальдо;
- б) платіжний баланс;
- в) торговельний баланс;
- г) валовий внутрішній продукт;
- д) чистий експорт.

2. Баланс міжнародного руху капіталів країни включає такі компоненти:

- а) залучення іноземних позик;
- б) кредити, надані іноземним суб'єктам;
- в) прямі іноземні інвестиції в національну економіку;
- г) інвестиції суб'єктів національної економіки в інші країни;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б, в, г;
- е) правильно все, зазначене в пп. а, б, в.

3. У розрахунки за поточними операціями, які включаються в платіжний баланс країни, не входять:

- а) торговельний баланс;
- б) баланс міжнародних послуг;
- в) чистий дохід від зарубіжних інвестицій;
- г) залучені іноземні інвестиції;
- д) правильної відповіді немає.

4. Певна країна виробляє більше, ніж споживає. Це відбувається у разі:

- а) дефіциту державного бюджету;
- б) збільшення зовнішнього боргу країни;
- в) негативного сальдо торговельного балансу;
- г) позитивного сальдо торговельного балансу;
- д) збільшенні видобутку золота в країні;
- е) правильно все, зазначене в пп. б, г, д.

5. Скорочення дефіциту торговельного балансу країни може досягатися за рахунок:

- а) розширення експорту;
- б) залучення в країну великої кількості іноземних туристів;
- в) скорочення імпорту;
- г) розвитку імпортозамінних виробництв у країні;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б, в, г;
- е) правильно все, зазначене в пп. а, б.

6. Наявність дефіциту зовнішньоторговельного балансу країни:

- а) однозначно негативне явище;
- б) зменшує експортні можливості країни;
- в) потребує розширення постачання імпортованих товарів;
- г) може призвести до скорочення валютних запасів країни;
- д) правильно все, зазначене в пп. а, б, в, г;
- е) правильно все, зазначення в пп. б, в.

7. Наявність позитивного сальдо зовнішньоторговельного балансу певної країни:

- а) скорочує зовнішньоторговельний оборот;
- б) може призвести до збільшення валютних резервів країни;
- в) сприяє зниженню курсу національної валюти;
- г) може сприяти зростанню конкуренції на внутрішньому ринку;
- д) правильно все, вказане в пп. а, б, в.

8. Зросли ціни на нафту, яку імпортує Україна. Чи може це вплинути на інфляцію в Україні:

- а) може, якщо буде ревальвація гривні;
- б) ні, якщо буде девальвація гривні;
- в) може, якщо буде валютна інтервенція;
- г) може, якщо Україна матиме позитивне сальдо торговельного балансу;
- д) правильної відповіді немає?

9. Національна валюта країн, в яких використовуються валютні обмеження щодо резидентів і проведення окремих валютних операцій, – це:

- а) резервна валюта;
- б) вільно конвертована валюта;
- в) частково конвертована валюта;
- г) замкнена валюта;
- д) правильної відповіді немає.

10. Якщо відбувається зростання курсу долара щодо євро, то це створює сприятливі умови для:

- а) зростання американського експорту до країн ЄС;
- б) зростання експорту товарів з ЄС до США;
- в) взаємного скорочення зовнішньої торгівлі;
- г) розширення торгівлі з іншими країнами;
- д) правильна відповідь не вказана.

11. На валютний курс не впливає:

- а) стан зовнішньоторговельного балансу;
- б) імпортовані товари і послуги;
- в) експорт товарів і послуг;
- г) дефляція;
- д) правильної відповіді немає.

12. Девальвація гривні може бути вигідною:

- а) українським експортерам;
- б) українським імпортерам;
- в) банкам, які видали кредити в гривнях;
- г) звичайному українському споживачеві;
- д) всі вказані відповіді є правильними.

13. Ревальвація гривні може бути вигідною:

- а) українським імпортерам;
- б) експортерам українського зерна;
- в) банкам, які видали валютні кредити;
- г) власникам валютних депозитів;
- д) правильна відповідь не вказана.

14. Зростання експорту країни при незмінних обсягах імпорту може спричинити:

- а) профіцит торговельного балансу;
- б) дефіцит торговельного балансу;
- в) від'ємне сальдо торговельного балансу;
- г) позитивно вплинути на сальдо послуг;
- д) правильна відповідь не вказана.

15. Зростання зовнішньоторговельного обороту між певними країнами свідчить насамперед про:

- а) покращання балансу між експортними та імпортними операціями країни;
- б) підвищення торговельної активності між країнами;
- в) ефективну роботу митних адміністрацій цих країн;
- г) зростання рентабельності зовнішньоекономічної діяльності відповідних підприємств.

3. Задачі (кейси)

Задача 1

Припустимо, річний зовнішньоторговельний оборот умовної країни становив 73,1 млрд дол. США.

Показник експорту країни – 38,1 млрд дол. США.

Показник імпорту країни – 35 млрд дол. США.

Питання для аналізу та обговорення:

Яким є показник сальдо зовнішньоторговельного балансу зазначеної країни?

Як ви можете оцінити стан зовнішньої торгівлі зазначеної країни з урахуванням показника сальдо?

Який чином стан сальдо зовнішньоторговельного балансу зазначеної країни може вплинути на бізнес-діяльність підприємств, які базуються в даній країні?

Задача 2

Припустімо, що курс євро стосовно гривні за певний період часу піднявся на 10 %.

Поясніть, як ця подія торкнеться:

- а) українського експортера товарів;
- б) українського імпортера товарів;
- в) українського споживача;
- г) європейського імпортера;
- д) європейського експортера;
- е) європейського споживача.

Задача 3

Зовнішньоторговельний баланс умовної країни становить 180 млрд доларів США.

Баланс поточних операцій країни – 150 млрд дол. США.

Офіційні резерви іноземної валюти країни збільшились на 10 млрд доларів США.

Завдання:

Чому дорівнює сальдо рахунку капіталу і фінансових операцій країни?

Що характеризує стан вищезазначеного рахунку?

На які процеси в національній економіці впливає стан вищезазначеного рахунку?

Чи звертають увагу менеджери підприємств бізнес-сектору на стан вищезазначеного рахунку?

Задача 4

Певна умовна країна має позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу.

Одночасно ця країна має негативне сальдо за рахунком капіталу та фінансових операцій.

Завдання:

Якою буде ваша характеристика стану зовнішньоекономічної діяльності даної країни?

Чому може виникати негативне сальдо за рахунком капіталу та фінансових операцій?

Чи повинні менеджери державних регуляторів якимось чином впливати на зазначені складові платіжного балансу країни? Які цілі вони можуть перед собою ставити? Які інструменти впливу можуть бути використані в контексті регулювання?

Навчальне видання

**Юрій Євгенович Петруня
Віра Юріївна Петруня
Наталія Сергіївна Ковтун**

**ЕКОНОМІКА: БАЗОВИЙ КУРС
(ДЛЯ УПРАВЛІНЦІВ)**

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

Практикум

Підготовка до друку Т. П. Дерев'янка

В авторській редакції

**Підписано до друку 01.02.2026. Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 6,19. Облік.-вид. арк. 5,50. Тираж 100 прим.
Замовлення № 3.**

**Дніпро: Університет митної справи та фінансів (свідоцтво про
видавничу діяльність ДК № 6198 від 24.05.2018 р.).
49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4.**